

ΟΛΟΙ ΓΙΑ ΕΝΑΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ!

Η Τράπεζα της Ιταλίας & Η Τράπεζα της Ελλάδος
για τους μαθητές Λυκείου

ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΕΥΡΩΣΥΣΤΗΜΑ

ΚΕΝΤΡΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ

BANCA D'ITALIA
EUROSISTEMA

Σχεδιασμός και επιμέλεια: Εκπαιδευτικά βιβλία και έργα
Παρουσίαση ιστοριών: Manuela Salvi
Εικονογράφηση: Rita Petruccioli
Συντονισμός και συγγραφή κειμένων: Τράπεζα της Ιταλίας
Προσαρμογή: Τράπεζα της Ελλάδος | Κέντρο Πολιτισμού, Έρευνας & Τεκμηρίωσης
Επιστημονική επιμέλεια: Δάφνη Παπαδοπούλου, Ιφιγένεια Σκοτίδα,
Έλενα Αργύρη, Αγγελική Μόμτσια, Αλέξανδρος Καλιαντζόγλου,
Στέλιος Χρυσομάλλης, Γιώργος Τσιάτουρας
Μετάφραση: Μαρία Πετροχείλου (για λογαριασμό της P&A Interpreters IKE)
Διόρθωση: Χριστίνα Λιναρδάκη

© Banca d'Italia, 2020

Via Nazionale, 91

00184 Ρώμη – Ιταλία

Τηλέφωνο +39 06 47921

Πρώτη ιταλική έκδοση: Νοέμβριος 2020

Πρώτη ελληνική έκδοση: Τράπεζα της Ελλάδος, Σεπτέμβριος 2023

Με την επιφύλαξη κάθε δικαιώματος.

Η σειρά «Διδακτικά εγχειρίδια της Τράπεζας της Ιταλίας» ανήκει στις εκδόσεις χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης που επιμελείται το ίδρυμα. Η σειρά παρέχεται δωρεάν και είναι διαθέσιμη στο διαδίκτυο. Επιτρέπεται η αναπαραγωγή για εκπαιδευτικούς και μη εμπορικούς σκοπούς, υπό την προϋπόθεση ότι αναφέρεται η πηγή.

Η παρούσα έκδοση τυπώθηκε στο πλαίσιο της περιοδικής έκθεσης του Μουσείου της Τράπεζας της Ελλάδος «Προσωπικά οικονομικά», την επιμέλεια της οποίας είχε ο Μάνος Κορδάκης και ο Νίκος Δουγέκος.

ISBN 978-618-5536-35-0 (έντυπη μορφή)

ISBN 978-618-5536-36-7 (ηλεκτρονική μορφή)

DOI: <https://doi.org/10.52903/ccrd.s1.2023>

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	5
Κεφάλαιο 1. Έσοδα και προγραμματισμός	7
Στο έλεος των γεγονότων	8
Εργάζομαι, κερδίζω, ανταλλάσσω	11
Καταβολή φόρων: υποχρέωση που παράγει δικαιώματα	14
Σχέδιο κατά της έλλειψης σύνεσης και της άγνοιας	17
Μηχανή του χρόνου	20
Τι θα κάνω όταν μεγαλώσω;	23
Τα χρηματοοικονομικά: παρόν και μέλλον	24
Κεφάλαιο 2. Χρήμα και τιμές	26
Μεγάλος μπελάς τα ψώνια!	27
Από την κοπή νομισμάτων στο bitcoin	31
Το bitcoin	32
Μια σίγουρη κατάθεση	34
Χρήμα «φτιάξ' το μόνος σου»	37
Ένας δείκτης για το καλάθι του νοικοκυριού	42
Πραγματικό επιτόκιο	42
Ο προσδιορισμός των τιμών	44
Τα δημόσια αγαθά	46
Ευρώ και συναλλαγματική ισοτιμία	46
Κεφάλαιο 3. Πληρωμές και αγορές	49
Η κοινωνία χωρίς μετρητά	50
Τόσα πολλά εργαλεία	51
Ενιαίος Χώρος Πληρωμών σε ευρώ (SEPA)	53
Η δύναμη ενός λογαριασμού	55
Ο IBAN	56
Όλα έχουν ένα κόστος	58
Με ένα μόνο κλικ	59
Πληρωμές P2P	62
Η τράπεζα στην τσέπη μου	62
Το βάρος της παρανομίας	65

Κεφάλαιο 4. Αποταμίευση και επένδυση	68
Παρόν και μέλλον	69
Παραγωγή χρημάτων από χρήματα	72
Η σύνθετη κεφαλαιοποίηση	73
Ένα χαρτοφυλάκιο που προστατεύει από τους κινδύνους	75
Να ζεις ευτυχισμένος και ενημερωμένος	77
Μικροί επενδυτές	80
 Κεφάλαιο 5. Καταναλωτική πίστη	84
Ο Homo Sapiens πηγαίνει για ψώνια	85
Μια ευκαιρία που πρέπει να σκεφτούμε	88
Τα φιλά γράμματα	91
Είδη πίστωσης	92
Έσοδα και έξοδα	94
Από την πίστωση στο χρέος	97

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Χρήμα και τράπεζες, δημόσιο χρέος και κεντρικές τράπεζες, πληθωρισμός και αποπληθωρισμός, οικονομική ανάπτυξη και χρηματοπιστωτικές κρίσεις... Δεν θα μπορούσαμε να περιγράψουμε την ιστορία των πρόσφατων αιώνων χωρίς να χρησιμοποιήσουμε αυτά τα λόγια και αυτές τις έννοιες, τα φαινόμενα και τους θεσμούς στα οποία παραπέμπουν.

Όχι μόνο η ιστορία, αλλά και η γλώσσα, η λογοτεχνία, οι τέχνες χρειάστηκε να αντιμετωπίσουν θέματα που άπτονται της οικονομίας και των χρηματοοικονομικών. Το χρήμα έχει γίνει πρωταγωνιστής κινηματογραφικών ταινιών, τηλεοπτικών σειρών και επιτυχημένων τραγουδιών. Τα μαθηματικά και τα οικονομικά, από την πλευρά τους, έχουν αναπτύξει πολύπλοκες μεθόδους που μπορούν να μας βοηθήσουν να λάβουμε αποφάσεις και να κάνουμε προβλέψεις οικονομικής φύσεως.

Με λίγα λόγια, η οικονομία είναι όλο και περισσότερο παρούσα τόσο στη δραστηριότητα των κρατών όσο και στη ζωή καθενός από εμάς: η μελέτη της δεν χρησιμεύει μόνο για να κατανοήσουμε καλύτερα τις κοινωνικές αλλαγές του παρελθόντος ή του παρόντος, αλλά και για να διαχειριστούμε αποτελεσματικά και με σύνεση την καθημερινή μας ζωή.

Επομένως: Να συνεχίσεις τις σπουδές σου ή να αρχίσεις να δουλεύεις; Να γίνεις ελεύθερος επαγγελματίας ή να εργαστείς ως μισθωτός; Να μην προχωρήσεις σε μια αγορά για να αποταμιεύσεις χρήματα ή να ζητήσεις δάνειο και να την πραγματοποιήσεις; Πού να επενδύσεις τις αποταμιεύσεις σου; Κατά τη διάρκεια της ζωής σου, θα κληθείς να λάβεις τέτοιου είδους αποφάσεις.

Στον δρόμο προς την ενηλικίωσή σου και κατά τη διάρκειά της, είναι χρήσιμο να έχεις τα απαραίτητα εφόδια για να μπορείς να επιλέξεις αυτόνομα, όπως και για να κρίνεις αν οι πληροφορίες ή οι συμβουλές που θα πάρεις είναι πράγματι αξιόπιστες.

Σήμερα, το να γνωρίζεις λίγα πράγματα ή και τίποτα για την οικονομία είναι μια μορφή αναλφαριθμητισμού που σε καθιστά αδύναμο και ανυπεράσπιστο.

Αυτό το βιβλίο, ακόμη κι αν δεν έχει στόχο να σε μετατρέψει σε οικονομολόγο, μπορεί να σε βοηθήσει να σκεφτείς και να σε καθοδηγήσει καλύτερα σε έναν τομέα για τον οποίο πολλοί από εμάς γνωρίζουμε λίγα, συχνά χωρίς καν να το έχουμε αντιληφθεί!

Η οικονομία και τα χρηματοοικονομικά είναι πολύπλοκα, αλλά μπορούν να γίνουν κατανοητά. Επειδή ακριβώς μπορούν να γίνουν κατανοητά, είναι και εν μέρει διαχειρίσιμα. «Εν μέρει» σημαίνει ότι, ανεξάρτητα από την προσπάθεια που καταβάλλεις, θα υπάρχει πάντα ένα ποσοστό αβεβαιότητας που θα χαρακτηρίζει τα αποτελέσματα των οικονομικών σου αποφάσεων, ορισμένες από τις οποίες ενδέχεται, εκ των υστέρων, να αποδειχτούν εσφαλμένες: όλοι κάνουν λάθη. Όμως, επειδή μόνο η γνώση μάς επιτρέπει να κάνουμε λιγότερα λάθη και να αξιοποιήσουμε τα μαθήματα που λάβαμε, επιτρέψέ μας να σου ευχηθούμε καλή ανάγνωση!

Τράπεζα της Ιταλίας και Τράπεζα της Ελλάδος

Σημείωση: Τα σημεία με αστερίσκο στο κείμενο αρχικά περιλάμβαναν στοιχεία για την Ιταλία, προσαρμόστηκαν όμως στην ελληνική πραγματικότητα.

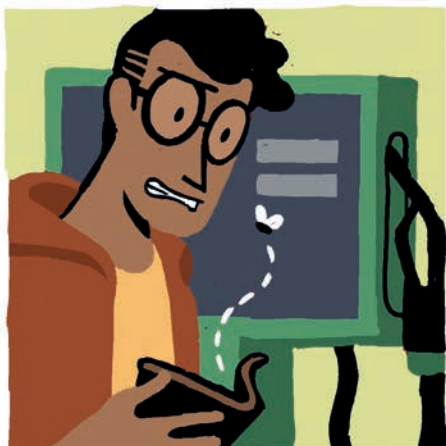
ΕΣΟΔΑ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ

Ο ΟΜΑΡ ΜΕΝΕΙ
ΑΠΟ ΒΕΝΖΙΝΗ

ΕΙΝΑΙ Η ΔΕΥΤΕΡΗ ΦΟΡΑ
ΠΟΥ ΜΕΝΕΙΣ
ΑΥΤΟ ΤΟΝ ΜΗΝΑ!

ΦΤΑΙΕΙ ΤΟ ΛΙΓΟΣΤΟ
ΧΑΡΤΖΙΛΙΚΙ
ΠΟΥ ΜΟΥ ΔΙΝΕΙ
Ο ΠΑΤΕΡΑΣ ΜΟΥ...

ΙΣΩΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΓΕΜΙΖΕΙΣ ΤΟ
ΝΤΕΠΟΖΙΤΟ ΠΡΙΝ ΜΕΙΝΕΙΣ ΑΠΟ ΒΕΝΖΙΝΗ...

ΙΣΩΣ ΠΡΕΠΕΙ
ΝΑ ΖΗΤΗΣΩ ΑΥΞΗΣΗ!

ΑΚΟΜΑ
ΚΑΛΥΤΕΡΑ...

Στο έλεος των γεγονότων

Για πολύ καιρό, σχεδόν από την προϊστορία και μέχρι πριν από μερικές μόλις γενιές, η ζωή των περισσότερων ανθρώπων βρισκόταν στο έλεος των φυσικών φαινομένων: ενός λοιμού, μιας πλημμύρας, μιας σοδειάς που πήγε άσχημα και προέκυπτε κίνδυνος λιμοκτονίας. Σήμερα, η εξάρτηση καθενός μας από τη φύση έχει μειωθεί σημαντικά: σχεδόν κανείς δεν παράγει μόνος του το φαγητό που τρώει ή άλλα απαραίτητα αγαθά· τα αγοράζουμε και είμαστε βέβαιοι ότι διαρκώς θα βρίσκεται κάποιος που θα θέλει να μας τα πουλήσει. Παρ' όλα αυτά, δεν έχει εξαλειφθεί η αβεβαιότητά μας για το μέλλον: ανησυχούμε για το αν θα έχουμε αρκετά χρήματα, αύριο ή σε έναν χρόνο, ώστε να ικανοποιούμε τις ανάγκες και τις επιθυμίες μας. Αυτή η **αδυναμία πρόβλεψης** οφείλεται στο γεγονός ότι τα κέρδη μας δεν εξαρτώνται μόνο από τις δεξιότητες και τις ικανότητες που διαθέτουμε, αλλά και από τις αποφάσεις άλλων ατόμων: για παράδειγμα, ένας εργοδότης εξαρτάται από επιλογές των πελατών του, οι οποίοι είναι επίσης αβέβαιοι αν θα αγοράσουν τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες του και σε τι ποσότητες.

Είμαστε όλοι, κατά κάποιον τρόπο, **διασυνδεδεμένοι**. Σήμερα μάλιστα πολύ περισσότερο από ό,τι στο παρελθόν. Έτσι, αν η εταιρία του πατέρα του Ομάρ πραγματοποιεί χαμηλότερες πωλήσεις, θα έχει λιγότερα **έσοδα**, με αποτέλεσμα να επηρεαστούν αρνητικά και ο **μισθός** του πατέρα του Ομάρ και το **χαρτζιλίκι** του Ομάρ... Έσοδα, μισθοί, χαρτζιλίκι: όλες αυτές οι λέξεις, όπως και άλλες, μιλούν για ειδικές μορφές **εισοδήματος**, δηλαδή για ροές χρημάτων που αποκτώνται σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Η υλική ευημερία σου εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από αυτές τις ροές, που όμως είναι αβέβαιες και μπορούν να σου επιφυλάξουν δυσάρεστες εκπλήξεις. Η ευχάριστη είδηση είναι ότι, μπροστά σε αυτή την αβεβαιότητα, δεν είσαι απροσπάτετος: ακόμη κι αν δεν μπορείς να αποκλείσεις το ενδεχόμενο κάποιου απρόβλεπτου γεγονότος, μπορείς να το διαχειριστείς, μερικές φορές να το αποτρέψεις, μειώνοντας τις αρνητικές επιπτώσεις του. Μια καλή ιδέα είναι **να μάθεις να κάνεις υπολογισμούς**, για να καταλάβεις εγκαίρως αν η κατάσταση δεν εξελίσσεται όπως προέβλεπες. Σε αυτή την περίπτωση μπορείς να αντιδράσεις, επιλέγοντας κάθε φορά την πιο αποτελεσματική στρατηγική: π.χ. μείωση των εξόδων ή χρήση των αποταμιεύσεών σου, αλλαγή δουλειάς ή αίτηση για δάνειο. Όμως ας τα πάρουμε ένα ένα...

Εργάζομαι, κερδίζω, ανταλλάσσω

Το 1776, ο Άνταμ Σμιθ – ο οποίος θεωρείται ο πρώτος σύγχρονος οικονομολόγος – επεσήμανε ότι ο άνθρωπος είναι το μόνο **ζώο με έφεση στην επιχειρηματικότητα**. Είπε: «Δεν έχει δει κανείς έναν σκύλο να ανταλλάσσει το κόκαλό του με έναν άλλον σκύλο». Οι **ανταλλαγές** μεταξύ διαφορετικών υποκειμένων είναι το κύριο οικονομικό χαρακτηριστικό των ανθρώπινων κοινωνιών και το αποτέλεσμα μιας διαδικασίας **καταμερισμού της εργασίας**, όπως την αποκαλούν οι οικονομολόγοι. Είναι ένα είδος ενάρτου κύκλου που ωθεί τους πάντες προς την εξειδίκευση ώστε ο καθένας να παράγει μόνο αυτό που κάνει καλύτερα και να αγοράζει τα υπόλοιπα. Ακόμη και την εποχή του προπάπου μας, οι περισσότερες οικογένειες παρήγαγαν οι ίδιες τρόφιμα, ενδύματα ή σκεύη. Σήμερα, αυτό το φαινόμενο έχει σχεδόν εξαλειφθεί: συνήθως είναι πιο βολικό και στοιχίζει λιγότερο να αγοράσεις ένα προϊόν από έναν «ειδικό», παρά να το φτιάξεις μόνος σου στο σπίτι. Επειδή όμως τα πάντα έχουν το τίμημά τους (όπως λέει ο λαός «το τζάμπα πέθανε»), ακόμη και η **εξειδίκευση** δεν είναι άμοιρη κινδύνου: τι γίνεται αν δεν θέλει κανείς πια να αγοράσει τα προϊόντα στην παραγωγή των οποίων έχω ειδικευτεί; Αν τύχει να εξαφανιστεί το εισόδημά μου... ναι, σου το είπαμε και πριν: πάντα υπάρχει αβεβαιότητα για το μέλλον.

Αλλά, ας μη χάνουμε χρόνο: όπως σύντομα θα καταλάβει ο Ομάρ, οι εμπορικές συναλλαγές, όπου κάποιος πουλά και κάποιος άλλος αγοράζει, καθορίζουν το εισόδημα ενός ατόμου (αυτού που πουλά). Άρα, όλοι μας, για να αποκτήσουμε ένα εισόδημα (που δεν είναι απλό χατζιλίκι), πρέπει να πουλήσουμε κάτι, συνήθως το προϊόν της εργασίας μας, ή να χρησιμοποιήσουμε τις αποταμιεύσεις ή τα περιουσιακά μας στοιχεία. Ας δούμε τώρα λίγο πιο προσεκτικά τους πιο σημαντικούς τύπους εισοδήματος, οι οποίοι ποικίλλουν ανάλογα με την πηγή από την οποία προέρχεται το εκάστοτε εισόδημα. **Το εισόδημα που προέρχεται από την εργασία, είτε πρόκειται για αυτοαπασχολούμενους είτε για μισθωτούς**, είναι αυτό που αποκτάται όταν εργαζόμαστε. Το **εισόδημα μιας επιχείρησης** είναι το κέρδος, δηλαδή το πλεόνασμα από τα έσοδα που μένει στον επιχειρηματία αφού πληρώσει το κόστος για τα αγαθά και τις υπηρεσίες που είναι απαραίτητα για τη λειτουργία της επιχείρησής του, συμπεριλαμβανομένης της εργασίας των υπαλλήλων του.

Αντίθετα, το **κεφαλαιουχικό εισόδημα** προέρχεται από χρηματοοικονομικές επενδύσεις, θέμα που θα εξετάσουμε στο κεφάλαιο 4. Η **πρόσοδος** είναι αυτό που κερδίζετε παραχωρώντας σε άλλους την προσωρινή χρήση γης και κτηρίων, ενώ οι άλλες μορφές εσόδων ανήκουν σε διαφορετικά εισοδήματα – π.χ. αυτό που όλοι ονειρεύονται προκειμένου να πάσουν να ανησυχούν για το εισόδημά τους μια για πάντα είναι να κερδίσουν το λαχείο. Μέχρι εδώ μιλήσαμε για τα εισοδήματα των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων ξεχωριστά. Τι γίνεται όμως αν εξετάσουμε όλες τις οικογένειες και τις επιχειρήσεις που συνθέτουν το οικονομικό σύστημα μιας χώρας; Μπορούμε να διασκεδάσουμε, αθροίζοντας όλα τα εισοδήματα που απαρτίζουν αυτό το σύστημα και να πετύχουμε ένα μέγεθος που πιθανότητα έχετε ακουστά: το **ΑΕΠ (Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν)**. Το ΑΕΠ, το οποίο υπολογίζεται με τη χρήση κατάλληλων στατιστικών μεθόδων για την αποφυγή αλληλοεπικαλύψεων και λοιπών προβλημάτων, μετρά πράγματι το προϊόν μιας ολόκληρης χώρας σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο.

Ο αριθμός αυτός είναι πολύ μεγάλος: για την Ελλάδα, * για παράδειγμα, η ΕΛΣΤΑΤ εκτίμησε πως το ΑΕΠ του έτους 2022 ανήλθε σε 224,1 δισεκ. ευρώ, ποσό που αντιστοιχεί σε λίγο περισσότερο από 20 χιλιάδες ευρώ ανά κάτοικο, δηλ. στο κατά κεφαλήν ΑΕΠ. Όπως αναφέρθηκε, κάθε μορφή εισοδήματος, συμπεριλαμβανομένου του ΑΕΠ, είναι μια ροή και – όπως όλες οι ροές – μεταβάλλεται. Υπό αυτή την έννοια, το **εισόδημα** είναι μια **μεταβλητή της ροής** (ή της δυναμικής της) και μετρά τι κερδίσαμε σε μία εβδομάδα, έναν μήνα ή ένα έτος. Αντίθετα, ο **πλούτος** (ή η περιουσία) είναι μια **μεταβλητή του αποθέματος**, διότι μετρά την αξία αυτού που έχουμε στην κτήση μας μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή. Η σχέση μεταξύ εισοδήματος και πλούτου είναι απλή: ακριβώς όπως το νερό ρέει στους σωλήνες για να καταλήξει στον νιπτήρα σας, αλλά κάποια μικρή ποσότητα χάνεται στη διαδρομή, έτσι και το εισόδημα που κερδίσατε και δεν χρησιμοποιήσατε για να αγοράσετε αγαθά και υπηρεσίες (**άρα το αποταμιεύσατε**) καταλήγει στον πλούτο σας, αυξάνοντάς τον. Αν όμως οι δαπάνες (τα έξοδα) υπερβούν τα έσοδα, η αποταμίευση γίνεται αρνητική και ο πλούτος μειώνεται: δεν είναι καλή πρακτική να συμβαίνει αυτό συστηματικά. Για να ισοσκελίσουμε τους λογαριασμούς μας, σε περίπτωση απροσδόκτων ή απαιτητικών εξόδων, όπως π.χ. η αγορά ενός σπιτιού, μπορεί να μας βοηθήσει το να καταναείμουμε τα έξοδα σε έναν μεγαλύτερο χρονικό ορίζοντα. Όπως θα δούμε παρακάτω, που θα μιλήσουμε για

την αποταμίευση, καλώς και μετά, στο κεφάλαιο για τις πιστώσεις, τα **χρηματοοικονομικά** προσφέρουν αυτή τη δυνατότητα και γενικότερα επιτρέπουν τη μετακίνηση πόρων στον χρόνο ώστε να τους έχουμε στη διάθεσή μας όταν τους χρειαζόμαστε περισσότερο.

Καταβολή φόρων: υποχρέωση που παράγει δικαιώματα

Η ισοσκελίση εσόδων-εξόδων, η επιλογή αν θα αποταμιεύσεις ή θα δανειστείς είναι προβληματισμοί που δεν αφορούν μόνο τις οικογένειες ή τις επιχειρήσεις, αλλά και το κράτος. Όπως τα νοικοκυριά και οι επιχειρήσεις, έτσι και τα κράτη έχουν έσοδα και έξοδα. Τα έσοδα συνίστανται στους **φόρους** και τα **τέλη** και, γενικότερα, σε όλες τις μορφές φορολογικής επιβάρυνσης που επηρεάζουν τα εισοδήματα, την κατανάλωση και τον πλούτο των πολιτών. Ανέκαθεν υπήρχαν φόροι: τους βρίσκουμε ακόμα και στις σφηνοειδείς πινακίδες της Μεσοποταμίας που σκαλίστηκαν πριν από 5.000 χρόνια. Και προκαλούσαν πάντα παράπονα ή και χειρότερα προβλήματα: η Γαλλική Επανάσταση, για παράδειγμα, πυροδοτήθηκε από έναν ακόμη φόρο στο ψωμί και από την άρνηση των προνομιούχων τάξεων – των αριστοκρατών και του κλήρου – να καταβάλουν το μερίδιό τους.

Πολλοί αριστοκράτες, συμπεριλαμβανομένων του Λουδοβίκου του 16ου και της βασίλισσας Μαρίας Αντουανέτας, πλήρωσαν με αποκεφαλισμό την αδυναμία τους να κατανοήσουν ότι η φορολογική πίεση στον λαό πρέπει να προσαρμόζεται στην πραγματική οικονομική δυνατότητα των πολιτών. Ποια είναι όμως η «σωστή» **φορολογική επιβάρυνση**; Και αυτό συνιστά πανάρχαιο ερώτημα, το οποίο προκαλεί αντικρουόμενες απόψεις για θέματα όπως: είναι σωστό να πληρώνει περισσότερους φόρους όποιος κερδίζει παραπάνω; Και πόσο παραπάνω;

Στην Ελλάδα,* το άρθρο 4, παράγραφος 5 του **Συντάγματος** δίνει την εξής απάντηση: «Οι Έλληνες πολίτες συνεισφέρουν χωρίς διακρίσεις στα δημόσια βάρη, ανάλογα με τις δυνάμεις τους», πράγμα που με απλά λόγια σημαίνει ότι όσοι έχουν περισσότερα πρέπει να πληρώνουν και αναλογικά περισσότερο. Σε ορισμένες περιπτώσεις, οι φόροι μπορεί να αυξηθούν, για παράδειγμα όταν το κράτος έχει αυξημένες υποχρεώσεις ή όταν πολλοί καταφέρνουν να «φοροδιαφεύγουν», αφήνοντας να επιβαρύνονται φορολογικά μόνο οι άλλοι. Στην πραγματικότητα, είναι εύκολο να υποκύψουμε στον πειρασμό να μην πληρώσουμε φόρους ή να αποδεχτούμε **μαύρη εργασία** χωρίς να αναλογιζόμαστε τις συνέπειες, όπως ετοιμαζόταν να κάνει ο Ομάρ. Παρομοίως, υπάρχουν και εργοδότες που, χάρη στη αδήλωτη εργασία (η οποία είναι πάντα παράνομη!), αποφεύγουν την καταβολή των **εισφορών** (δηλ. του ποσού που προορίζεται για τη σύνταξη και την ασφάλιση του εργαζομένου), με σκοπό την αύξηση του κέρδους τους.

Άρα, είναι όλοι πιο πλούσιοι και πιο ευτυχισμένοι; Σύμφωνα με όσα διδάσκει η Ιστορία, δεν είναι ακριβώς έτσι. Ενώ ο Λουδοβίκος ο 16ος και η Μαρία Αντουανέτα κατασπαταλούσαν μεγάλο μέρος των φόρων που εισέπρατταν από τον λαό σε γιορτές και κοσμήματα, σήμερα η καταβολή φόρων και εισφορών εξυπηρετεί την **εγγύηση δικαιωμάτων** που ούτε καν μπορούσαν να διανοηθούν το 1789: δημόσιες υπηρεσίες, όπως σχολεία και υγεία, εισοδηματική στήριξη και όλες τις εγγυήσεις ενός κοινωνικού κράτους. Γι' αυτό η **φοροδιαφυγή** – δηλαδή το να λες ψέματα για να πληρώσεις λιγότερους φόρους – καθιστά φτωχή την κοινωνία γενικότερα και είναι τιμωρητική κυρίως προς όσους έχουν λιγότερα.

Σχέδιο κατά της έλλειψης σύνεσης και της άγνοιας

Ας επανέλθουμε τώρα στην αβεβαιότητα που επηρεάζει το οικονομικό μέλλον όλων μας για να επιστημόνουμε πως, για τις δυσάρεστες εκπλήξεις, δεν φταίνε μόνο τα απροσδόκητα γεγονότα, αλλά μπορεί να υπάρχει και έλλειψη σύνεσης ή άγνοια. **Δεν είμαστε συνετοί**, για παράδειγμα, όταν δεν κάνουμε διάκριση μεταξύ αναγκών και επιθυμιών, δίνοντας προτεραιότητα σε έξοδα που είναι μάλλον περιττά. Ή όταν αποφασίζουμε ότι μπορούμε να αντέξουμε ένα σημαντικό έξοδο, υπερεκτιμώντας το μελλοντικό μας εισόδημα. Αντίθετα, **πάσχουμε από άγνοια** όταν δεν μπορούμε να κάνουμε σωστούς υπολογισμούς και δεν ξέρουμε πόσα χρήματα βγάζουμε πραγματικά ή τι πραγματικά ξοδεύουμε κάθε μήνα. Γι' αυτούς τους λόγους, ο συνετός **προγραμματισμός των δαπανών** είναι πάντα το καλύτερο σημείο εκκίνησης για την επίτευξη του ισοσκελισμού εσόδων και εξόδων. Η βενζίνη, που είναι αναγκαία για να μετακινηθεί ο Ομάρ με το μηχανάκι του, τοποθετείται από τον Ομάρ τελευταία στον κατάλογο προτεραιοτήτων του. Φυσικά, μπορεί να πάει με τα πόδια και να αποδείξει έτσι ότι τα καινούργια παπούτσια του ήταν σοφή επένδυση, αλλά η κατοχή ενός μέσου μεταφοράς, ακόμη και αν δεν το χρησιμοποιείς, γεννά από μόνη της άλλα έξοδα, όπως σέρβις, ασφάλιστρα και τέλη κυκλοφορίας. Επιπλέον, η αξία της μοτοσυκλέτας μειώνεται με την πάροδο του χρόνου.

Άρα, ένας καλός προγραμματισμός για τον Ομάρ θα προέβλεπε ότι προτεραιότητα έχουν τα πιο επείγοντα ή πάγια έξοδα, αφήνοντας κάτι και για τα απρόβλεπτα γεγονότα – όπως την αμοιβή ενός μηχανικού σε περίπτωση ξαφνικής βλάβης ή μια σχολική εκδρομή που δεν μπορούν να πληρώσουν οι γονείς. Ο καλός προγραμματισμός απαιτεί μέθοδο, δεν μπορεί να γίνει «με το μάτι», γιατί με τα μάτια μας συχνά βλέπουμε μόνο αυτό που θέλουμε να δούμε... Σκεφτείτε ότι οι Ιταλοί έμποροι του Μεσαίωνα, για να είναι σίγουροι ότι δεν έκαναν λάθος στον λογαριασμό, είχαν επινοήσει μια ιδιοφυή μέθοδο, τη λεγόμενη **διπλογραφική**, στην οποία βασίζεται μέχρι και σήμερα η λογιστική των επιχειρήσεων σε ολόκληρο τον κόσμο. Αν οι λογαριασμοί σας δεν είναι τόσο περίπλοκοι, δεν χρειάζεται να μάθετε αυτή τη μέθοδο, παρ' όλα αυτά είναι καλό να συνηθίσετε να γράφετε, ή καλύτερα να καταρτίζετε, τον προϋπολογισμό σας (που στα αγγλικά αποκαλείται budget). Ο αγγλικός όρος **budget** («προϋπολογισμός») προέρχεται από τη γαλλική λέξη *bougette*, που σημαίνει «πορτοφόλι», και σημαίνει τον προϋπολογισμό

που κατάρτιζεται προκαταβολικά για να μπορείς να παρακολουθείς στενά τα έσοδα και τα έξοδά σου.

Πρόκειται για έναν προγραμματισμό που γίνεται βάσει ρεαλιστικών προβλέψεων τόσο των εξόδων όσο και των εσόδων: ο Ομάρ, για παράδειγμα, γνωρίζει ότι στα έξοδα της εβδομάδας θα πρέπει να προσθέσει τη βενζίνη για το μηχανάκι του, γιατί διαφορετικά κινδυνεύει να κυκλοφορεί μόνο με τα πόδια. Παρομοίως, στα έσοδα θα μπορεί να προσθέσει τον νέο μισθό του στην μπιραρία. Η κατάρτιση ενός προϋπολογισμού μάς επιτρέπει να κάνουμε μια **πρόβλεψη των οικονομικών** μας, να διακρίνουμε μεταξύ των εξόδων που μπορούμε ή δεν μπορούμε να αντέξουμε και να προσπαθήσουμε, όταν είναι δυνατόν, ακόμη και να αποταμιεύσουμε. Τέλος, όταν δεν θέλουμε ή δεν μπορούμε να αποφύγουμε ένα έξοδο και δεν έχουμε αρκετές οικονομίες, μπορούμε να προσπαθήσουμε να παρέμβουμε στην πλευρά των εσόδων: όπως δείχνει ότι μπορεί και κάνει ο Ομάρ, όταν ρωτάει τον εργοδότη του αν μπορεί να κάνει διπλοβάρδια, για να μπορέσει να βγάλει παραπάνω χρήματα.

Μηχανή του χρόνου

Η συγκίνηση του πρώτου μισθού μένει για πάντα αξέχαστη, ανεξάρτητα από το πόσο μικρός ή μεγάλος είναι. Ένα αγόρι ή ένα κορίτσι που κερδίζει χρήματα για τα έξοδά του κάνει ένα πρώτο βήμα προς την **αυτονομία**. Η αίσθηση μεγαλύτερης ανεξαρτησίας που απορρέει από αυτή την εμπειρία μάς κάνει να βλέπουμε το μέλλον με διαφορετικά μάτια, προσπαθώντας να κάνουμε «μακροπρόθεσμο» προγραμματισμό: πόσα θα κερδίσουμε και τι θα έχουμε την οικονομική δυνατότητα να αγοράσουμε τα επόμενα 5, 10 ή 50 χρόνια; Αν δοκιμάσετε να κάνετε αυτή την άσκηση, είναι πιθανό κάποια στιγμή να αντιμετωπίσετε το εξής δίλημμα: Πόσο χρόνο θα χρειαστώ για να καταφέρω να αντέξω ένα πραγματικά μεγάλο έξοδο, όπως π.χ. να αγοράσω ένα σπίτι ή να ξεκινήσω μια επιχειρηματική δραστηριότητα; Ας υποθέσουμε, για παράδειγμα, ότι αυτό το έξοδο ανέρχεται σε 250.000 ευρώ και ότι η ικανότητά σου αποταμίευσης – ακόμη και στην καλύτερη των προβλέψεων – δεν υπερβαίνει τα 600 ευρώ τον μήνα. Πόσο χρόνο θα χρειαστείς για να μπορέσεις να πραγματοποιήσεις αυτό το πλάνο; Ο τύπος υπολογισμού δεν είναι εύκολος (θα γνωρίζουμε περισσότερα στο τέλος του βιβλίου...) και επιπλέον δεν υπάρχει μόνο μία απάντηση, αφού πολλά εξαρτώνται από το πόσα χρήματα θα βάζεις στην άκρη κάθε μήνα. Όμως, τελικά, κάνοντας ρεαλιστικές υποθέσεις, η απάντηση είναι μάλλον απογοητευτική: ίσως χρειαστεί να περιμένεις από 20 έως 30 χρόνια και μάλιστα χωρίς να βάζεις στην άκρη ούτε ένα ευρώ λιγότερο από το ποσό που έχεις υπολογίσει.

Παρόμοιο πρόβλημα εμφανίζεται ακόμη κι αν δεν σκοπεύουμε να προγραμματίσουμε τόσο μεγάλα έξοδα: στη διάρκεια μιας τυπικής ζωής, οι αποδοχές είναι πράγματι σχετικά χαμηλές τα πρώτα χρόνια εργασίας, αυξάνονται σιγά σιγά – με την εμπειρία – όσο γινόμαστε πιο παραγωγικοί και μειώνονται ξανά όταν, ηλικιωμένοι πια, σταματάμε να δουλεύουμε και απολαμβάνουμε τη σύνταξή μας. Το θέμα είναι ότι οι δαπάνες μπορούν να ακολουθήσουν διαφορετική πορεία: αν για παράδειγμα δημιουργήσεις οικογένεια, ορισμένες δαπάνες, όπως η διαβίωση ή η ανατροφή των παιδιών, συσσωρεύονται ενώ είσαι ακόμη νέος και κερδίζεις σχετικά λίγα χρήματα. Τι μπορείς να κάνεις λοιπόν; Αν δεν μπορείς να υπολογίσεις σε κάποια κληρονομιά ή σε κάποια άλλη αναπάντεχη τύχη, η λύση είναι και πάλι η συνετή χρήση των οικονομικών σου.

Η συνετή χρήση των χρηματοπιστωτικών μέσων, για παράδειγμα, σου επιτρέπει να **δανείζεσαι**, όταν είσαι νέος και κερδίζεις λιγότερα από όσα χρειάζεσαι. και να **αποταμιεύεις** ή να **επενδύεις** χρήματα, όταν το εισόδημά σου υπερβαίνει τα έξοδα, καθιστώντας έτσι διαχρονικά σταθερό το βιοτικό σου επίπεδο. Από μια άποψη, λοιπόν, ο χρηματοοικονομικός τομέας λειτουργεί ως ένα είδος μηχανής του χρόνου, επιτρέποντας τον ισοσκελισμό τυχόν ανισορροπιών εσόδων και εξόδων που προκύπτουν αναπόφευκτα κατά τη διάρκεια της ζωής. Θα το συζητήσουμε αυτό πιο διεξοδικά παρακάτω: προς το παρόν φτάνει να ξέρουμε ότι το να καταφύγουμε σε επενδύσεις ή σε μορφές δανεισμού είναι ένα από τα συστατικά του καλού μακροπρόθεσμου προγραμματισμού. Κύριο συστατικό πάντα παραμένει ωστόσο η σύνεση, πράγμα που σημαίνει: να μην κάνουμε υπεραισιόδοξες υποθέσεις για τη μελλοντική αύξηση του εισοδήματός μας, να μη χρεωνόμαστε υπερβολικά, να φυλάμε ένα μέρος του μηνιαίου μας εισοδήματος για απρόβλεπτα γεγονότα και – πάνω απ' όλα – να αναθεωρούμε συχνά τις προβλέψεις μας.

Τι θα κάνω όταν μεγαλώσω;

Όπως κατάλαβε πολύ καλά ο Ομάρ, το να αρχίσεις να δουλεύεις σημαίνει ότι κοπιάζεις για να αποκτήσεις εισόδημα και ότι κατά συνέπεια αποκτάς μεγαλύτερη επίγνωση της **πραγματικής αξίας του χρήματος** και μαθαίνεις πώς να το χρησιμοποιείς για πράγματα που είναι στ' αλήθεια σημαντικά. Κι εσύ; Έχεις ήδη νιώσει αυτό το συναίσθημα στο παρελθόν; Και, σε κάθε περίπτωση, πριν καταπιαστείς με υπολογισμούς και προβλέψεις, ξέρεις ήδη τι θα κάνεις όταν μεγαλώσεις; Θα πας στο πανεπιστήμιο ή θα ψάξεις αμέσως για δουλειά; Θα γίνεις ελεύθερος επαγγελματίας ή θα εργαστείς ως μισθωτός; Θα κάνεις τη δουλειά που σου αρέσει ή αυτή που θα σου αποφέρει περισσότερα χρήματα ή ίσως και τα δύο; Θα γίνεις ένας εξάίρετος καλλιτέχνης ή μήπως θα κατοχυρώσεις με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας κάποια ιδιοφυή εφεύρεση; Αυτές είναι δύσκολες ερωτήσεις: το μελλοντικό σου εισόδημα θα εξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό από αυτές τις επιλογές και δεν υπάρχει μαγική συνταγή για το ποια είναι η καλύτερη απόφαση.

Για την πραγμάτωση των ονείρων σου, το ταλέντο είναι σημαντικό. Δεν είναι όμως αρκετό. Το να διαβάζεις, να μελετάς, να ενημερώνεσαι, να είσαι περίεργος είναι εξίσου σημαντικά για να **προγραμματίσεις** σωστά, να επιλέξεις ένα επάγγελμα και να γίνεις καλός στη δουλειά σου. Και οι σπουδές αποτελούν μορφή επένδυσης και η απόδοσή τους συνίσταται στην παροχή περισσότερων πιθανοτήτων να βρεις κατόπιν εργασία και να λάβεις υψηλότερη αμοιβή· το να σπουδάσεις συμφέρει σε κάθε περίπτωση. Πάντα ήταν έτσι. Σήμερα όμως ισχύει περισσότερο από ό,τι στο παρελθόν, γιατί οι τεχνολογίες, οι τρόποι παραγωγής και η οργάνωση της εργασίας αλλάζουν πολύ γρήγορα και μια καλή γενική παιδεία, σε συνδυασμό με την επιθυμία να μάθεις περισσότερα πράγματα μέσω κάποιας εξειδίκευσης, είναι το μυστικό για να μπορείς να ενημερώνεσαι και να προετοιμάζεσαι εγκαίρως.

Τα χρηματοοικονομικά: παρόν και μέλλον

Είναι δύσκολο να προβλέψεις τι θα κάνεις όταν μεγαλώσεις, ποια μέρη θα επισκεφθείς ή ποιους θα συναντήσεις. Η ζωή είναι φτιαγμένη από άγνωστους παράγοντες και απρόβλεπτα γεγονότα, από επιλογές και αποφάσεις, και δεν πραγματοποιείται πάντα αυτό που φανταζόμαστε. Το καλό με τα χρηματοοικονομικά και τη διαχείριση του εισοδήματος διαχρονικά είναι ότι, αντίθετα, αυτή η δυνατότητα – αυτό το δυνητικό μέλλον – μπορεί να υπολογιστεί με αρκετά μεγάλη ακρίβεια. Όπως θα διαβάσουμε στα επόμενα κεφάλαια, όταν ζητάμε δάνειο από την τράπεζα για να αγοράσουμε ένα σπίτι ή ένα ακίνητο που χρειαζόμαστε, αλλά για το οποίο δεν διαθέτουμε αυτή τη στιγμή τα χρήματα, στην πραγματικότητα δανειζόμαστε από τα έσοδα που θα αποκτήσουμε στο μέλλον. Αυτό σημαίνει ότι ξοδεύουμε, χρησιμοποιώντας χρήματα που δεν έχουμε ακόμα αποκτήσει, αλλά και ότι πρέπει να τα επιστρέψουμε σιγά σιγά μελλοντικά. Αυτό ακριβώς κάνουν τα χρηματοοικονομικά: μετατοπίζουν τα χρήματα στον χρόνο, προς το μέλλον (όταν κάνουμε αποταμίευση) ή από το μέλλον (όταν δανειζόμαστε). Και οι εισφορές, για παράδειγμα, αποτελούν επίσης μια μορφή επένδυσης για το μέλλον: αυτό που πληρώνουμε στο κράτος ή επενδύουμε σε ένα συνταξιοδοτικό ταμείο κατά τη διάρκεια της επαγγελματικής μας ζωής θα μας επιστραφεί όταν έρθει η ώρα να σταματήσουμε να εργαζόμαστε. Μοιάζουν δύσκολες έννοιες, που όμως θα είναι μέρος των αποφάσεων που πρέπει να λαμβάνεις σε καθημερινή βάση, όταν θα μεγαλώσεις. Γι' αυτό δεν βλάπτει να εμβαθύνουμε λίγο παραπάνω.

Κάνεις προϋπολογισμό

Ο Ομάρ, μετά από σύσταση των φίλων του, κατάρτισε έναν κατάλογο προτεραιοτήτων: αυτό ήταν σημαντικό βήμα για να αλλάξει τρόπο σκέψης. Πράγματι, χάρη στον κατάλογο προτεραιοτήτων, αποφάσισε πώς θα ξοδέψει τα χρήματά του.

Η λίστα προτεραιοτήτων σου

Δοκίμασε να γράψεις δέκα πράγματα που πρέπει ή θέλεις να αγοράσεις: μπορεί να είναι ένα προϊόν (όπως ένα βιβλίο) ή μια υπηρεσία (όπως ένα εισιτήριο για τον κινηματογράφο). Μετά, αριθμώσέ τα από το 1 έως το 10, ανάλογα με την προτεραιότητα που έχουν οι συγκεκριμένες αγορές για σένα. Τέλος, βάλε ένα Α δίπλα στις προτεραιότητες που θεωρείς αναγκαίες και ένα Ε δίπλα σε εκείνες που αποτελούν επιθυμίες.

Το ζήτημα των δαπανών

Φτιάξε τώρα έναν κατάλογο με τα έξοδα που πρέπει να κάνεις κάθε μήνα. Το να παρακολουθείς στενά τα έξοδά σου είναι χρήσιμο, γιατί σε βοηθά να καταλάβεις ποια είναι απολύτως απαραίτητα, τι μπορείς να αναβάλεις για αργότερα και τι (ίσως) μπορείς να αποφύγεις.

Ο προσωπικός προϋπολογισμός

Δοκίμασε τώρα να γράψεις τον μηνιαίο προϋπολογισμό σου – σε ποια έσοδα μπορείς να βασιστείς; Ποια είναι τα έξοδα; Μπορείς να βοηθηθείς από τον κατάλογο προτεραιοτήτων που έχεις ήδη καταρτίσει. Για την πραγματοποίηση ενός προϋπολογισμού, πρέπει να γράψεις στο ίδιο έγγραφο όλα τα αναμενόμενα έσοδα και έξοδα. Χρησιμοποίησε ως βοήθεια μία από τις διαθέσιμες εφαρμογές για smartphone ή ένα απλό υπολογιστικό φύλλο excel ή ζήτησε τη συμβουλή των καθηγητών σου.

Το βιογραφικό σημείωμα

Το βιογραφικό σημείωμα είναι ένα έγγραφο που χρησιμοποιείται για την παρουσίαση των ικανοτήτων μας, των τίτλων σπουδών μας, των προσόντων και των δεξιοτήτων μας, με απλό και σαφή τρόπο – συνήθως προς ένα άτομο ή μια επιχείρηση όπου θέλουμε να κάνουμε αίτηση για μια θέση εργασίας. Αναζήτησε στο διαδίκτυο το πρότυπο πάνω στο οποίο θα γράψεις το βιογραφικό σου σημείωμα και, στη συνέχεια, συμπλήρωσέ το υποθέτοντας ότι πρέπει να το υποβάλεις κάπου. Αυτή η άσκηση θα σε βοηθήσει να καταλάβεις τι μπορείς να κάνεις για να το εμπλουτίσεις και να κυνηγήσεις το όνειρό σου.

ΧΡΗΜΑ ΚΑΙ ΤΙΜΕΣ

Η ΑΞΙΑ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΣ

Μεγάλος μπελάς τα ψώνια!

Δεν είναι πλέον εύκολο να ταυτιστούμε με τις δυσκολίες των φίλων μας από τη λίθινη εποχή: σε έναν φανταστικό κόσμο, όπου δεν υπάρχουν χρήματα, κάθε ανταλλαγή έπρεπε να γίνει μέσω του αντιπραγματισμού (της ανταλλαγής προϊόντων) και αντιμετώπιζε πολλά εμπόδια. Το κύριο πρόβλημα ήταν ο εντοπισμός κάθε φορά μιας διπλής σύμπτωσης αναγκών, αυτών του πωλητή και εκείνων του αγοραστή – δηλαδή, μεταξύ των εμπορευμάτων που χρειαζόταν ο ένας και εκείνων που χρειαζόταν ο άλλος. Η επιθυμία των προ-προ-προ-προπατόρων της Νίνας και της Στέλλας να υπάρχει ένα λιγότερο κουραστικό σύστημα ανταλλαγής εκπληρώθηκε, στην ιστορία της ανθρωπότητας, με την επινόηση του χρήματος. Αυτό κατά πάσα πιθανότητα συνέβη με τη διενέργεια των πρώτων εμπορικών συναλλαγών μεταξύ ανθρώπων που δεν γνωρίζονταν προσωπικά.

Το **χρήμα** είναι ένα μέσο που μπορεί να εκτελέσει πληθώρα λειτουργιών. Η πρώτη λειτουργία του είναι αυτή της **πληρωμής**, που διευκολύνει το εμπόριο και εξυπηρετεί την αγορά αγαθών ή υπηρεσιών, ή της πληρωμής της εργασίας εκείνων που τα παράγουν ή τα πουλούν. Επιπλέον, το χρήμα είναι **μονάδα μέτρησης**: χρησιμεύει δηλαδή ως κοινή αναφορά για την έκφραση των τιμών όλων των αγαθών και των υπηρεσιών σε μια ενιαία μονάδα, έτσι ώστε να είναι πάντα δυνατή και άμεση η σύγκρισή τους και να μπορούμε εύκολα να κάνουμε τους αναγκαίους υπολογισμούς για να καταρτίσουμε έναν προϋπολογισμό (όπως είδαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο). Τέλος, το χρήμα είναι **αποθεματικό αξίας**: μπορεί να μπει στην άκρη για μελλοντική χρήση, με την εύλογη βεβαιότητα ότι θα διατηρήσει την αγοραστική του δύναμη με την πάροδο του χρόνου, δηλαδή ότι θα μπορούμε και στο μέλλον να αγοράσουμε με αυτό τα ίδια πράγματα που αγοράζουμε και σήμερα. Για την εκτέλεση των τριών παραπάνω λειτουργιών, το χρήμα πρέπει να διαθέτει ορισμένα φυσικά και τεχνολογικά χαρακτηριστικά που καθιστούν εύκολη τη χρήση, άνετη τη μεταφορά ή την αποθήκευση και δύσκολη την παραχάραξή του. Πρέπει όμως να ικανοποιείται και μια απαίτηση εμπιστοσύνης: αν χάσεις την εμπιστοσύνη σου στην αγοραστική δύναμη ενός νομίσματος, αυτό μετατρέπεται σε άχρηστο αντικείμενο και κανείς δεν το δέχεται πια ως αντάλλαγμα για αγαθά ή υπηρεσίες. Ας μη βιαζόμαστε όμως, γιατί ο δρόμος που διένυσε το νόμισμα πριν καθιερωθεί στις σύγχρονες μορφές του ήταν μακρύς...

Με την πάροδο των αιώνων, οι άνθρωποι πειραματίστηκαν με πολλές μορφές νομίσματος, επιλέγοντας πολύ διαφορετικά αντικείμενα και υλικά: κοχύλια, σακουλάκια τσαγιού, οβολούς (μακρόστενες μεταλλικές μυτερές βέργες, σούβλες), αλάτι... Όλα αυτά τα αντικείμενα εκπλήρωναν τις τρεις λειτουργίες του νομίσματος και είχαν επίσης τη δική τους αξία, που δεν ήταν μόνο συμβολική. Ήταν **νόμισμα-εμπόρευμα**, εύκολα μεταβιβάσιμο, μετρήσιμο και διαιρετό, δεν αλλοιωνόταν. Το αλάτι (στα ιταλικά “sale”), για παράδειγμα, χρησιμοποιούνταν για πολύ καιρό ως νόμισμα, διότι ήταν απαραίτητο για τη συντήρηση των τροφίμων: με αυτή του την ιδιότητα ως «λευκός χρυσός» κρύφτηκε στη λέξη *salarium* που σημαίνει στα λατινικά «μισθός» (από όπου προέκυψαν η ιταλική λέξη *salario*, η αγγλική *salary* και παρόμοιες λέξεις σε άλλες ευρωπαϊκές γλώσσες). Μια αποφασιστική καμπή σημειώθηκε με την εμφάνιση του νομίσματος που έκοβε ο βασιλιάς, ο οποίος πιστοποιούσε με τη σφραγίδα του την

περιεκτικότητά του σε πολύτιμο μέταλλο κι έτσι εγγυόταν την αξία του. Τα πρώτα νομίσματα που κόπηκαν ποτέ εμφανίστηκαν στο βασίλειο της Λυδίας τον 6ο αιώνα π.Χ. Επειδή ήταν ευκολότερο να υποδιαιρεθούν από ό,τι ένα κοχύλι και λιγότερο επιρρεπή σε αλλοίωση από ό,τι μια πλάκα αλάτι, εξαπλώθηκαν γρήγορα, συνδυάζοντας την ευκολία χρήσης με την εγγενή αξία τους. Επειδή συνδεόταν με τη δύναμη του βασιλιά, το μεταλλικό νόμισμα έγινε σύντομα όχι μόνο απαραίτητο για το εμπόριο, αλλά και σύμβολο του ανήκειν σε μια κοινότητα: έκτοτε, κάθε κράτος, όσο μικρό κι αν ήταν, ένιωθε την ανάγκη να κόψει το δικό του νόμισμα. Σκεφτείτε ότι, το 1828, μετά την Απελευθέρωση της Ελλάδας, ένα από τα πρώτα πράγματα που έκανε ο Ιωάννης Καποδίστριας ήταν να κόψει νέο νόμισμα, τον φοίνικα.*

Από την κοπή νομισμάτων στο bitcoin

Και τι γίνεται σήμερα; Μετά την κοπή των νομισμάτων, άλλη σημαντική τομή ήταν η εμφάνιση, από τον 14ο αιώνα στην Ευρώπη, των **χαρτονομισμάτων** ή τραπεζογραμμάτων. Αυτά ήταν χαρτιά που εκδίδονταν από τραπεζίτες-χρυσοκόους οι οποίοι πιστοποιούσαν την κατοχή ορισμένης ποσότητας νομίσματος ή πολύτιμου μετάλλου που είχαν τοποθετήσει στα σεντούκια τους. Τα τραπεζογραμμάτια περιείχαν την υπόσχεση αντικατάστασής τους και σε άλλα υποκαταστήματα των εκδοτριών τραπεζών, χωρίς να χρειάζεται να κουβαλά κανείς μαζί του πορτοφόλια και σεντούκια. Πράγματι, η μεταφορά μεγάλης ποσότητας μεταλλικού νομίσματος ήταν άβολη, γιατί είχε πολύ μεγάλο βάρος, και επιπλέον ενείχε τον κίνδυνο κλοπής, χωρίς να συνυπολογίσουμε ότι μερικές φορές η τιμή στη σφραγίδα δεν αντιστοιχούσε ακριβώς στην **περιεχόμενη ποσότητα πολύτιμου μετάλλου** και έπρεπε να χρησιμοποιηθούν ζυγαριές και πλάστιγγες για να εξακριβωθεί το βάρος και η καθαρότητά του.

Έτσι λοιπόν, αργά αλλά σταθερά, η κυκλοφορία των τραπεζογραμμάτων ήρθε να πλαισιώσει εκείνη των νομισμάτων, μέχρι που τελικά τα τραπεζογραμμάτια αντικατέστησαν σχεδόν πλήρως τα νομίσματα. Όμως δεν εξαλείφθηκε ο πειρασμός κατάχρησης της εξουσίας **κοπής νομίσματος**. Με τα μεταλλικά νομίσματα, η εν λόγω κατάχρηση γινόταν, όταν ετίθεντο σε κυκλοφορία νομίσματα από κράμα μετάλλων που ήταν λιγότερο ευγενή από ό,τι δήλωνε η κοπή τους. Έτσι, ακόμη και οι χρυσοκόοι-τραπεζίτες μπορούσαν να μπουν στον πειρασμό να εκδώσουν περισσότερα χαρτονομίσματα από την αξία του χρυσού που είχαν αποθηκεύσει. Για να μειωθούν αυτοί οι κίνδυνοι, η έκδοση τραπεζογραμμάτων ρυθμίστηκε σταδιακά σε κάθε κράτος και, τελικά, ανατέθηκε στην **Κεντρική Τράπεζα**, η οποία εργάζεται για να διατηρεί την αξία τους στο πέρασμα του χρόνου. Εν συντομία, οι κεντρικές τράπεζες κρατούσαν ένα απόθεμα σε χρυσό ανάλογο με την αξία του εκδοθέντος νομίσματος· όμως αυτό το σύστημα αποδείχθηκε υπερβολικά περίπλοκο για να διατηρηθεί και ανακλήθηκε οριστικά κατά τη διάρκεια του 20ού αιώνα. Το 1971 και η Κεντρική Τράπεζα των ΗΠΑ αποφάσισε να αναστείλει τη μετατρεψιμότητα του δολαρίου σε χρυσό. Η εν λόγω επιλογή απέκοψε για πάντα κάθε άμεσο σύνδεσμο μεταξύ της ποσότητας του εκδοθέντος νομίσματος και του πολύτιμου μετάλλου: το σύγχρονο νόμισμα τίθεται σε κυκλοφορία με απόφαση της εκδοτικής Τράπεζας, η οποία δεν έχει υποχρέωση διατήρησης κάποιας αναλογίας διαθεσίμων σε πολύτιμο μέταλλο (παραστατικό χρήμα – fiat money). Ο νόμος υποχρεώνει τους πολίτες

να το αποδεχτούν για πληρωμή και γι' αυτό το σύνολο των τραπεζογραμματίων και των μεταλλικών κερμάτων σε ένα κράτος αποκαλείται **νόμιμο χρήμα**. Όπως είπαμε, για να μπορέσει το χρήμα – οποιαδήποτε μορφή χρήματος, αλλά κυρίως το σύγχρονο χρήμα, το οποίο δεν έχει αντιπροσωπευτική αξία, δεν αντιστοιχεί δηλαδή σε καθορισμένη ποσότητα πολύτιμου μετάλλου – να λειτουργήσει ως τέτοιο, πρέπει ο κόσμος να το περιβάλλει με **εμπιστοσύνη**. Εκτός από το ζήτημα της διατήρησης της αξίας τους στο πέρασμα του χρόνου, επειδή τα τραπεζογραμμάτια είναι απλώς χαρτί (ή αποτελούνται από άλλες φυσικές ή πλαστικές ίνες) ήταν αναγκαίο να εφαρμοστούν ορισμένα τεχνάσματα που θα δυσκόλευαν την παραχάραξή τους. Πάρε ένα χαρτονόμισμα στο χέρι: θα παρατηρήσεις ότι τα σχέδια είναι δύσκολο να αναπαραχθούν, ότι χρησιμοποιούνται ειδικά μελάνια, ότι έχουν προστεθεί χαρακτηριστικά ασφαλείας όπως ολογράμματα, υδατογραφήματα κ.λπ.

To bitcoin

Ο Omar Faruk Kiroglu είναι ο πρώτος επαγγελματίας ποδοσφαιριστής στον κόσμο που έλαβε την αμοιβή του το 2018 εν μέρει σε **bitcoin**, ίσως το πιο γνωστό μεταξύ των λεγόμενων **εικονικών** ή ψηφιακών **νομισμάτων** ή κρυπτονομισμάτων ή ακόμη κρυπτοδραστηριοτήτων, δηλ. ψηφιακών αναπαραστάσεων αξίας που δημιουργούνται άμεσα από ιδιώτες στο διαδίκτυο. Σκέψου ένα διαδικτυακό παιχνίδι, όπου πρέπει να ανταλλάξεις αντικείμενα με μάρκες, δουλβόνια ή χρήματα που έχουν αξία μόνο για τους παίκτες. Παρομοίως, τα εικονικά νομίσματα μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη μεταφορά αξίας σε μια κοινότητα ατόμων τα οποία είναι πρόθυμα να τα δεχτούν ως πληρωμή για αγαθά ή υπηρεσίες ή να τα ανταλλάξουν με ευρώ ή άλλα νομίσματα, χωρίς όμως να υπάρχει κάποιος που να προστατεύει την αξία τους ή να ελέγχει τις διαδικασίες έκδοσής τους. Με άλλα λόγια, κάθε ανταλλαγή πραγματοποιείται άμεσα μεταξύ ατόμων και η μεταφορά των δεδομένων από το ένα υποκείμενο στο άλλο, η δημιουργία ή η αποθήκευση σε «ηλεκτρονικά πορτοφόλια» βασίζεται σε μηχανογραφικούς και κρυπτογραφικούς κανόνες στους οποίους οι συμμετέχοντες εναποθέτουν την εμπιστοσύνη τους γιατί αναμένουν ότι όλα τα μέλη θα τους τηρήσουν. Το bitcoin, όπως και όλα τα άλλα κρυπτονομίσματα, δεν έχει νομικό καθεστώς – δηλαδή, δεν υπάρχει υποχρέωση να γίνει δεκτό ως πληρωμή – και δεν χαίρει καμίας συμβατικής προστασίας αν, για παράδειγμα, χαθεί ένα ποσό κατά τη διάρκεια μιας επίθεσης στον κυβερνοχώρο ή αν καθούν οι κωδικοί πρόσβασης του χρήστη. Επιπλέον, δεν υπάρχει καμία εγγύηση προστασίας των καταθέσεων σε αυτά τα «νομίσματα». Τέλος, τα κρυπτονομίσματα υπόκεινται σε μεγάλη μεταβλητότητα τιμών που περιορίζει τη χρήση τους ως αποθεματικού αξίας και τα καθιστά επένδυση υψηλού κινδύνου (όπως θα δούμε με μεγαλύτερη λεπτομέρεια στα επόμενα κεφάλαια).

Μια σίγουρη κατάθεση

Οι σύγχρονες τράπεζες προέρχονται από τους μεσαιωνικούς τραπεζίτες-χρυσοχόους: εκτελούν διάφορες δραστηριότητες, που θα μάθουμε στα επόμενα κεφάλαια. Για παράδειγμα, προσφέρουν εργαλεία ώστε να μη φυλάμε τα χρήματα κάτω από το στρώμα, στο έλεος των ληστών, της υγρασίας ή του σκόρου, και για τη διευκόλυνση των πληρωμών και των συναλλαγών. Ένα από τα πιο συνηθισμένα μέσα είναι ο **λογαριασμός όψεως**, όπου μπορούμε να καταθέσουμε τις αποταμιεύσεις μας και να χρησιμοποιήσουμε μέσα πληρωμής εκτός των μετρητών· ανά πάσα στιγμή ο λογαριασμός όψεως έχει ένα **υπόλοιπο**, το οποίο αντιστοιχεί στο ποσό χρημάτων που είναι διαθέσιμο για τις δαπάνες μας. Αυτό το είδος χρήματος, εκτός αν κάνουμε φυσική ανάληψή του, είναι καθαρά άυλο· εκτελεί όμως τις ίδιες λειτουργίες όπως τα μετρητά. Γι' αυτό είναι γνωστό ως **τραπεζικό** ή **λογιστικό χρήμα**.

Το ποσό στο οποίο ανέρχεται είναι σημαντικά υψηλότερο από εκείνο των τραπεζογραμματίων και των κερμάτων που κυκλοφορούν (χρήμα σε κυκλοφορία). Συνεπώς, είναι σημαντικό να διασφαλιστεί η σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος και ιδίως των τραπεζών. Για να προστατευτεί η αξία των χρημάτων μας και των αποταμιεύσεών μας, η δραστηριότητα των τραπεζών υπόκειται σε αυστηρούς κανονισμούς και **εποπτεία**: από τους χρηματοπιστωτικούς διαμεσολαβητές ζητείται να λειτουργούν σύμφωνα με τους κανόνες χρηστής διαχείρισης, σύνεσης και ορθής συμπεριφοράς έναντι των πελατών. Επιπλέον, προς μεγάλη ικανοποίηση της γιαγιάς, υπάρχει **ασφάλιση καταθέσεων** στην Ευρώπη που αποζημιώνει τους καταθέτες μέχρι το ποσό των 100.000 ευρώ, σε περίπτωση αφερεγγυότητας ή πτώχευσης της τράπεζας.

Χρήμα «φτιάξ' το μόνος σου»

Δεν μπορούν να μας ληστέψουν μόνο κλέφτες με γάντια και κουκούλες: η αξία των χρημάτων μας κινδυνεύει να διαβρωθεί και από ένα ύπουλο φαινόμενο που αποκαλείται **πληθωρισμός**. Ας δούμε περί τίνος πρόκειται. Όσο η ποσότητα του χρήματος που κυκλοφορούσε σε ένα οικονομικό σύστημα ήταν συνδεδεμένη με το υπάρχον πολύτιμο μέταλλο, μόνο με την ανακάλυψη νέων μεταλλείων μπορούσε να αυξηθεί η διαθέσιμη **νομισματική μάζα**. Ήδη πριν από την οριστική μετάβαση στο παραστατικό χρήμα (fiat money) είχε χαλαρώσει ο εν λόγω δεσμός και ορισμένα κράτη, προκειμένου να χρηματοδοτήσουν πολέμους ή για άλλους λόγους, είχαν εκδώσει χρήμα καθ' υπέρβαση των αποθεμάτων τους σε χρυσό. Τι όμως εμποδίζει τα κράτη να εκδίδουν χρήμα επ' άπειρον, να το διανέμουν και να το κυκλοφορούν; Θα βόλευε αυτό για να μπορούν, π.χ., να αποζημιωθούν τα θύματα μιας ληστείας, να αυξηθούν οι μισθοί και οι συντάξεις ή για την επίλυση οικονομικών κρίσεων σε όλον τον κόσμο.

Ακούγεται σαν εξαιρετική ιδέα... και η αλήθεια είναι ότι την έχουν δοκιμάσει αρκετές φορές στην Ιστορία: δυστυχώς όμως αποδείχτηκε σκέτη καταστροφή, προκαλώντας σημαντικές οικονομικές και κοινωνικές ζημιές, ενίοτε μάλιστα και πολέμους. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι το χρήμα είναι μια κοινωνική κατασκευή: παρ' ότι δεν έχει αξία σαν αντικείμενο – το χαρτί στο οποίο τυπώνονται τα τραπεζογραμμάτια ουσιαστικά δεν στοιχίζει τίποτα – αποκτά αξία από την ποσότητα των πραγμάτων που μπορούμε να αγοράσουμε με εκείνο. Αφενός ισχύει ότι μια Κεντρική Τράπεζα μπορεί να εκδώσει τραπεζογραμμάτια σε λίγες ημέρες, αφετέρου όμως η παραγωγική ικανότητα μιας χώρας αυξάνεται με πολύ πιο αργό ρυθμό. Σε αυτές τις περιπτώσεις, με περισσότερα χρήματα στη διάθεσή τους, οι άνθρωποι μπορούν να αυξήσουν τις αγορές τους: σύντομα θα αρχίσουν να εκλείπουν αγαθά και υπηρεσίες, ενώ οι τιμές τους θα αυξάνονται. Συνεπώς, το χρήμα θα χάσει την αξία του: θα χρειάζονται περισσότερα χρήματα για να αγοράσουμε τα ίδια πράγματα. Όσοι εργάζονται δεν θα αργήσουν να το αντιληφθούν και θα ζητήσουν αύξηση μισθού, πράγμα που θα αυξήσει το κόστος για τις επιχειρήσεις, που με τη σειρά τους θα μετακυλίσουν το εν λόγω κόστος στις τιμές των προϊόντων τους. Και, αν η Κεντρική Τράπεζα αντιδράσει εκδίδοντας περισσότερα χρήματα, οι τιμές θα αυξηθούν κι άλλο, ακολουθώντας μια επικίνδυνη ανοδική πορεία: η εν λόγω διαδικασία μπορεί

να οδηγήσει μια χώρα και τους κατοίκους της στην καταστροφή, πλήττοντας καταρχάς τους φτωχότερους. Οι μισθοί, οι συντάξεις και οι αποταμιεύσεις δεν θα αυξηθούν εξίσου γρήγορα και ο κόσμος δεν θα μπορεί να αγοράσει ούτε καν είδη πρώτης ανάγκης.

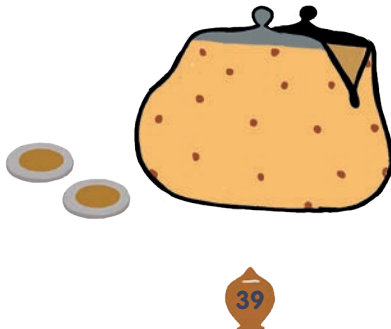
Μήπως υπερβάλλουμε; Δυστυχώς όχι. Έχουν καταγραφεί περιπτώσεις ανεξέλεγκτων αυξήσεων των τιμών σε τόπους και εποχές που δεν απέχουν πολύ από μας. Το παράδειγμα που έχει μελετηθεί ίσως περισσότερο είναι ο γερμανικός υπερπληθωρισμός στις αρχές της δεκαετίας του 1920, μόλις τον περασμένο δηλαδή αιώνα: η πολεμική προσπάθεια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, η επακόλουθη ήττα της Γερμανίας και οι σχετικές ποινές που κλήθηκε να πληρώσει στους νικητές οδήγησαν τη χώρα στην έκδοση τεράστιων ποσοτήτων τραπεζογραμμάτων, με αποτέλεσμα ο πληθωρισμός να φτάσει σε αφάνταστα υψηλά επίπεδα που συνετέλεσαν στις επακόλουθες δραματικές ιστορικές εξελίξεις. Για να αγοράσουν 10 αυγά, τα οποία το 1920 κόστιζαν περίπου 4 γερμανικά μάρκα, το 1923 οι Γερμανοί έπρεπε να πληρώσουν 3 δισεκατομμύρια μάρκα! Ο κόσμος κυκλοφορούσε με καρτσάκια γεμάτα τραπεζογραμμάτια με τα οποία δεν μπορούσαν να αγοράσουν ούτε καν μια μπίρα και έφταναν ίσα ίσα για να ανάψουν φωτιά τον χειμώνα. Οι οικονομίες μεγάλου μέρους του πληθυσμού έγιναν κυριολεκτικά στάχτη! Ευτυχώς, τα επεισόδια υπερπληθωρισμού δεν είναι ιδιαίτερα συχνά.

Όμως ακόμη και διαστήματα υψηλού πληθωρισμού μπορούν να προκαλέσουν σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις· ως εκ τούτου, η σταθερότητα των τιμών αποτελεί πρωταρχικό στόχο στις χώρες της Ευρωζώνης: της **Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας**, της **Τράπεζας της Ιταλίας**, της **Τράπεζας της Ελλάδος** και των άλλων Εθνικών Κεντρικών Τραπεζών των κρατών που έχουν υιοθετήσει το ευρώ. Η αστάθεια των τιμών δεν εκδηλώνεται μόνο με τον πληθωρισμό: υπάρχουν περιπτώσεις όπου οι τιμές των αγαθών και των υπηρεσιών σε μια χώρα τείνουν να μειώνονται συνολικά. Σε αυτή την περίπτωση μιλάμε για **αποπληθωρισμό**. Στους καταναλωτές, αυτό μπορεί να φανεί καλό, αφού με τα ίδια χρήματα μπορούν να αγοράσουν περισσότερα πράγματα! Όμως και τα διαστήματα αποπληθωρισμού σε μια οικονομία οδηγούν σε σοβαρές ανισορροπίες. Ας υποθέσουμε, για παράδειγμα, ότι θέλεις να αγοράσεις το μηχανάκι που τόσο σου αρέσει: αν περιμένεις να πέσει η τιμή του, θα καθυστερήσεις

την αγορά του για να γλυτώσεις χρήματα έως ότου ο κατασκευαστής αναγκαστεί, επειδή δεν μπορεί να το πουλήσει, να μειώσει την τιμή για να σε ενθαρρύνει να το αγοράσεις. Οι προσδοκίες σου άρα θα επαληθευτούν! Θα πειστείς ότι έκανες καλά που περίμενες και θα αποφασίσεις να αναβάλεις κι άλλο την αγορά, περιμένοντας περαιτέρω **μείωση της τιμής του**.

Αν όλοι κάνουν το ίδιο, η εταιρία μπορεί μακροπρόθεσμα να υποχρεωθεί να μειώσει τους μισθούς των εργαζομένων της ή να απολύσει κάποιους απ' αυτούς... και εφόσον όλοι μας είμαστε καταναλωτές και εργαζόμενοι, κάτι τέτοιο θα μπορούσε να στοιχίσει τη θέση εργασίας κάποιων από εμάς ή της οικογένειάς μας... και τότε θα υπήρχε άλλος ένας λόγος να μην αγοράσουμε το μηχανάκι, περιμένοντας καλύτερες μέρες. Θα χειρότερευε η κατάσταση για την παραγωγό εταιρία, η οποία συνεπώς θα έκανε λιγότερες επενδύσεις, πράγμα που θα επηρέαζε και τις πωλήσεις άλλων εταιριών... Θα επιβραδυνόταν ολόκληρη η οικονομία.

Αν τεθεί σε λειτουργία η εν λόγω διαδικασία, τότε συνήθως αναπαράγεται, δημιουργώντας έναν φαύλο κύκλο που μπορεί να οδηγήσει σε **αποπληθωριστική δίνη**, η οποία συχνά ωθεί την οικονομία σε **ύφεση**, δηλαδή σε παρατεταμένη πτώση του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος. Κι εσύ το μόνο που ήθελες ήταν να γλιτώσεις μερικά ευρώ από το καινούργιο μηχανάκι! Με λίγα λόγια, τόσο ο πληθωρισμός όσο και ο αποπληθωρισμός μπορεί να έχουν πολύ αρνητικές επιπτώσεις σε μια οικονομία, και γιατί οι τιμές δεν αυξομειώνονται στον ίδιο βαθμό και με την ίδια ταχύτητα· αυτό μπορεί να προκαλέσει στους πολίτες έντονη και άδικη ανακατανομή των εισοδημάτων, πράγμα που τιμωρεί κυρίως τους φτωχότερους. Γι' αυτό τον λόγο, οι Κεντρικές Τράπεζες έχουν συνήθως στόχο τους τη **διατήρηση της μεταβολής των τιμών** εντός συγκεκριμένων ορίων. Ειδικότερα στη ζώνη του ευρώ, θεωρείται ότι επιτυγχάνεται σταθερότητα των τιμών όταν ο πληθωρισμός πλησιάζει, αλλά δεν υπερβαίνει, το 2% μεσοπρόθεσμα.

ΕΜΠΡΟΣ, ΚΟΡΙΤΣΙΑ! ΑΦΗΣΤΕ
ΤΟΥΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟΥΣ ΝΑ
ΚΑΝΟΥΝ ΤΗ ΔΟΥΛΕΙΑ ΤΟΥΣ,
ΘΑ ΣΑΣ ΠΑΩ ΓΙΑ ΨΩΝΙΑ...

ΓΙΑΓΙΑ, ΣΟΥ ΤΟ 'ΠΑ ΟΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ
ΝΑ ΧΑΡΙΖΕΙΣ ΛΕΦΤΑ
ΑΠΟ ΔΩ ΚΙ ΑΠΟ ΚΕΙ, ΟΥΤΕ ΣΤΑ
ΕΓΓΟΝΙΑ ΣΟΥ!

Η ΓΙΑΓΙΑΚΑ ΣΟΥ
ΚΑΤΑΛΑΒΕ ΠΩΣ
ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΝ ΟΙ
ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΚΑΙ ΟΙ
ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ...

ΠΑΜΕ; ΦΥΓΑΜΕ;

ΑΡΧΙΣΕΣ ΝΑ
ΕΝΔΙΑΦΕΡΕΣΑΙ ΓΙΑ ΤΑ
ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ;

ΝΑΙ, ΘΕΛΩ ΝΑ ΦΡΟΝΤΙΣΩ ΓΙΑ
ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΣΑΣ. ΟΜΩΣ ΤΩΡΑ...
ΠΑΜΕ ΓΙΑ ΨΩΝΙΑ!

Ένας δείκτης για το καλάθι του νοικοκυριού

Το να μετρήσεις τον πληθωρισμό είναι κάτι που φαίνεται εύκολο να το λες, είναι όμως δύσκολο να το κάνεις. Πώς μπορούμε να παρακολουθούμε σε καθημερινή βάση τις τιμές όλων των αγαθών ή υπηρεσιών που μπορούμε να αγοράσουμε; Για τον σκοπό αυτό, η Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ), όπως και η Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ιταλίας (ISTAT), επιλέγει ένα καλάθι το οποίο περιέχει τα αγαθά και τις υπηρεσίες που καταναλώνονται συνήθως από τα νοικοκυριά κατά τη διάρκεια ενός έτους (από τα τρόφιμα, μέχρι το κομμωτήριο, το καθαριστήριο, την ιδιωτική ασφάλεια), από όπου προκύπτει το μηνιαίο κόστος, και το ενημερώνει περιοδικά. Ένας στατιστικός δείκτης που προκύπτει από αυτό το κόστος είναι ο Δείκτης Τιμών Καταναλωτή. Από τη σύγκριση του δείκτη σε δύο διαφορετικές χρονικές στιγμές, προκύπτει μια ένδειξη της αύξησης ή της μείωσης του συνολικού κόστους ζωής, δηλαδή του ποσού που απαιτείται για την αγορά των περισσότερων διαδεδομένων αγαθών και υπηρεσιών.

Πραγματικό επιτόκιο

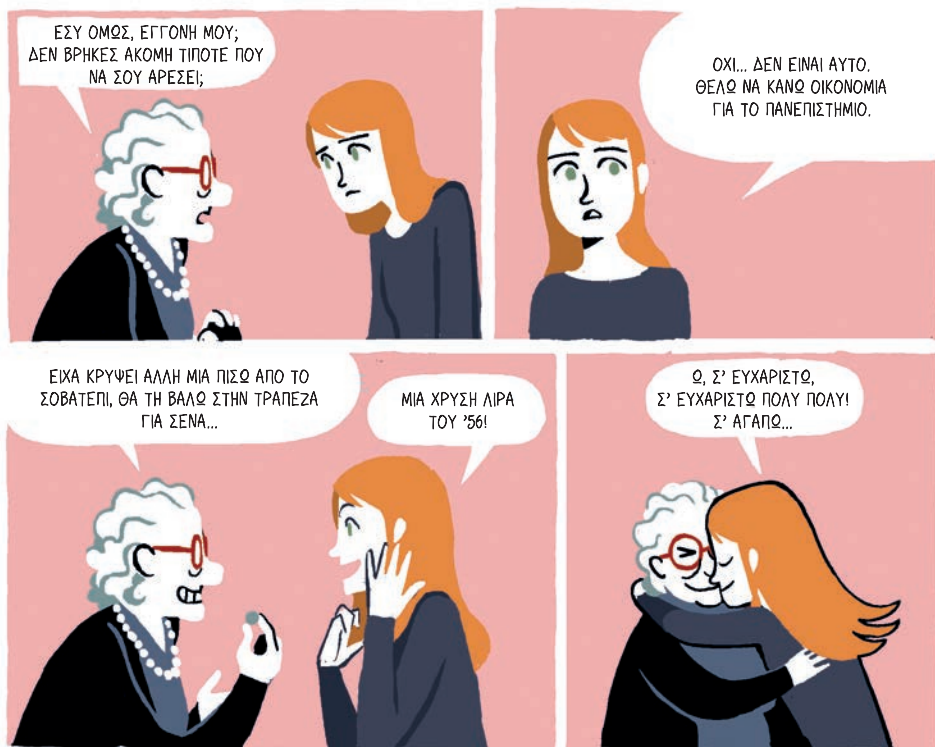
Ο πληθωρισμός διαβρώνει την αγοραστική δύναμη του χρήματος: αυτό πρέπει να λαμβάνεται πάντοτε υπόψη όταν υπολογίζουμε τους τόκους που θα πάρουμε από τις καταθέσεις μας ή που θα πρέπει να καταβάλουμε για μια οφειλή, διακρίνοντας ανάμεσα στο ονομαστικό και το πραγματικό επιτόκιο.

Το ονομαστικό επιτόκιο υπολογίζει τους δεδουλευμένους τόκους που καταβάλλονται για ένα δάνειο μετά από ένα έτος, ως ποσοστό επί του συνόλου. Θα το δούμε λεπτομερέστερα στα επόμενα κεφάλαια: προς το παρόν, φαντάσου ότι χρειάζεσαι 110 ευρώ για να αγοράσεις ένα σκέιτμπορντ και ότι έχεις μόνο τα 100. Μπορείς να προσπαθήσεις να επενδύσεις με επίσιο ονομαστικό επιτόκιο 10% και μετά από ένα έτος θα έχεις ακριβώς το ποσό που χρειάζεσαι. Μέχρι εδώ όλα καλά. Αν όμως, κατά τη διάρκεια του έτους, ένα ποσοστό πληθωρισμού ύψους σχεδόν 2% προκάλεσε αύξηση της τιμής του σκέιτμπορντ στα 112 ευρώ, τα 10 ευρώ που έλαβες από την επένδυσή σου δεν θα σου φτάνουν πια για να το αγοράσεις. Ο πληθωρισμός έχει διαβρώσει το εισόδημά σου. Το πραγματικό επιτόκιο που έλαβες δεν είναι 10%, αλλά περίπου 8%, δηλαδή η διαφορά που προκύπτει μεταξύ ονομαστικού επιτοκίου και πληθωρισμού.

Μάθαμε επομένως ότι το πραγματικό επιτόκιο, δηλαδή αυτό που εξισώνει ένα κεφάλαιο με την αγοραστική του δύναμη, είναι η διαφορά μεταξύ του ονομαστικού επιτοκίου και του πληθωρισμού. Κι αν το ποσοστό πληθωρισμού υπερβαίνει το ονομαστικό επιτόκιο, το πραγματικό επιτόκιο θα είναι αρνητικό.

Ο προσδιορισμός των τιμών

Το χρήμα, όπως είδαμε παραπάνω, απλοποιεί τις εμπορικές συναλλαγές και δίνει τη δυνατότητα να εκφράζουμε τις τιμές όλων των αγαθών και των υπηρεσιών σε μια ενιαία μονάδα μέτρησης. Μπορούμε να ποσοτικοποιήσουμε την αξία ενός προϊόντος ή μιας υπηρεσίας σε σχέση με ένα άλλο ή μια άλλη (πόσα αναψυκτικά χρειάζεται να πουληθούν ένα επίδομα που θα αντιμετωπίσει μια ανισότητα) ή σε επίπεδο εργασίας (πόσοι μήνες εργασίας χρειάζονται για να αγοράσει κάποιος ένα αυτοκίνητο) ή μπορούμε με σαφήνεια να εκφράσουμε την αξία ενός αντικειμένου βάσει μιας κοινής μονάδας μέτρησης, όπως το ευρώ. Πώς όμως διαμορφώνεται μια τιμή; Στη **διαμόρφωση της τιμής** παίζουν ρόλο πολλοί παράγοντες. Σημαντική συνιστώσα είναι ο οικονομικός νόμος της **προσφοράς** και της **ζήτησης**: κάθε αγαθό ή υπηρεσία είναι ανταλλάξιμο σε μια «αγορά», όπου βρίσκονται κάθε στιγμή όσοι το επιθυμούν (οι καταναλωτές, που εκφράζουν τη ζήτηση) και όσοι το προσφέρουν (οι παραγωγοί ή οι πωλητές, που εκφράζουν την προσφορά).

Οι καταναλωτές αγοράζουν πιο εύκολα και σε μεγαλύτερες ποσότητες, αν η τιμή είναι χαμηλή, για προφανείς λόγους· η προσφορά, αντίθετα, είναι υψηλότερη όταν αυξάνονται οι τιμές διότι, όταν οι τιμές είναι υψηλότερες, περισσότεροι παραγωγοί θα θεωρήσουν συμφέρον να προσφέρουν το συγκεκριμένο προϊόν. Η τιμή κάθε οικονομικού αγαθού είναι αυτή που **εξισορροπεί** τη ζητούμενη και την προσφερόμενη ποσότητα. Επίσης, όπως θα έχεις σίγουρα παρατηρήσει, οι τιμές του ίδιου προϊόντος μπορεί να διαφέρουν πολύ **σε διαφορετικές χρονικές στιγμές και σε διαφορετικούς τόπους**.

Πώς ένα μπουκαλάκι νερό στο σούπερ μάρκετ κοστίζει λιγότερο από το ίδιο μπουκαλάκι νερό σε ένα τρένο; Και γιατί οι φράουλες που τρώμε τα Χριστούγεννα κοστίζουν πολύ περισσότερο από αυτές που αγοράζουμε τον Μάιο; Ο λόγος είναι ότι, σε διαφορετικές χρονικές στιγμές και σε διαφορετικούς τόπους, η προσφορά και η ζήτηση αλλάζουν: μια ομπρέλα δεν έχει την ίδια χρησιμότητα όταν βρέχει και όταν έχει λιακάδα: αν σε μια καταιγίδα υπάρχουν λίγες διαθέσιμες ομπρέλες και πολλά άτομα που δεν έχουν, θα ανταγωνιστούν ποιος θα τις πρωτοπάρει (άρα θα υπάρχει πολύ μεγάλη ζήτηση ομπρελών) ή αν, αντιθέτως, είναι παρατημένες σε ένα ράφι του σούπερ μάρκετ μια ζεστή μέρα χωρίς βροχή (και άρα υπάρχει υπερπροσφορά).

Μετά, παίζουν ρόλο κι άλλοι παράγοντες. Στην περίπτωση του νερού, η τιμή επηρεάζεται από τα διαφορετικά κανάλια πώλησης: στη **χονδρική πώληση** (όπου εταιρίες ή έμποροι **λιανικής** πώλησης εφοδιάζονται με μεγάλες ποσότητες), οι τιμές είναι χαμηλότερες από τις τιμές λιανικής και σε κάθε μετάβαση που πραγματοποιείται στην αλυσίδα διανομής, από το εργοστάσιο μέχρι το κατάστημα, οι τιμές αυξάνονται για να αμείβεται ο έμπορος ή ο χονδρέμπορος. Για τις φράουλες, σημαντικός παράγοντας είναι η εποχή. Τον χειμώνα, τα θερινά φρούτα καλλιεργούνται σε θερμοκήπια ή εισάγονται από ζεστές χώρες και στην τιμή πρέπει να προστεθεί το αυξημένο κόστος καλλιέργειας ή μεταφοράς. Οι τιμές επηρεάζονται επίσης από την ποιότητα των συνιστωσών, το τεχνολογικό περιεχόμενο και τις δεξιότητες που απαιτούνται για την παραγωγή του προϊόντος (στην περίπτωση π.χ. ενός smartphone ή ενός καινοτόμου φαρμάκου), τη φήμη του εμπορικού του σήματος ή τη διαφήμιση. Η διαφορά μεταξύ κόστους παραγωγής και κόστους πώλησης ενός προϊόντος ή μιας υπηρεσίας ονομάζεται **προσαύξηση** (mark up) και συνήθως είναι μικρότερη όσο μεγαλύτερος είναι ο ανταγωνισμός μεταξύ των επιχειρήσεων που προσφέρουν το συγκεκριμένο προϊόν ή την υπηρεσία.

Τα δημόσια αγαθά

Ποια είναι η τιμή ενός περιπάτου στο πάρκο; Ή του φωτισμού του δρόμου κάτω από το σπίτι μας; Ή η αμοιβή των πυροσβεστών που σκαρφαλώνουν στο δέντρο για να κατεβάσουν μια γάτα;

Υπάρχουν αγαθά που, αν και αξίζουν πολλά, μοιάζουν δωρεάν επειδή δεν τα πληρώνουμε άμεσα: πρόκειται για τα δημόσια αγαθά, δηλ. αγαθά που δεν μας ανήκουν (όπως αντίθετα μας ανήκει το σπίτι μας), που τα χρησιμοποιούμε χωρίς να αποκλείεται στους άλλους η δυνατότητα να τα χρησιμοποιήσουν όπως κι εμείς (σε αντίθεση με το σπίτι μας), και από τη χρήση των οποίων δεν μπορούμε να αποκλείσουμε κανέναν (ενώ μπορούμε να το πράξουμε, δικαιωματικά, στο σπίτι μας). Τα μονοπάτια και τα παγκάκια του πάρκου της πόλης είναι για όλους και, παρ' ότι όλοι είναι ευχαριστημένοι όταν υπάρχουν και διατηρούνται σε τάξη, αφού δεν υπάρχει ανταγωνισμός ή αποκλεισμός όσον αφορά την κατανάλωσή τους, μπορεί να τροφοδοτήσουν καιροσκοπική συμπεριφορά. Πράγματι κάποιος, γνωρίζοντας ότι δεν μπορούν να αποκλειστούν από τη χρήση δημόσιων αγαθών και υπηρεσιών, θα μπει στον πειρασμό να πουν ότι δεν ενδιαφέρονται ώστε να αποφύγουν να πληρώσουν το δικό τους μερίδιο κόστους – έτσι κι αλλιώς, θα το πληρώσει κάποιος άλλος και αυτοί θα τα χρησιμοποιήσουν δωρεάν. Για αυτούς τους λόγους, αυτά τα προϊόντα ή οι υπηρεσίες είναι αδύνατο να παραχθούν μέσω του μηχανισμού της αγοράς: τα δημόσια αγαθά συνήθως παρέχονται από το κράτος και χρηματοδοτούνται μέσω των φόρων: δηλαδή, με χρήματα όλων των πολιτών, τα οποία δεν πρέπει να σπαταλιούνται. Για αυτόν ακριβώς τον λόγο, πρέπει να αντιμετωπίζονται με σεβασμό και δεν πρέπει να θεωρούνται δεδομένα. Το να διαβαίνει έναν ασφαλτοστρωμένο δρόμο, να λαμβάνεις νοσοκομειακή φροντίδα ή να κάθεται σε ένα παγκάκι να ξεκουραστείς, όλα αυτά είναι μέρος της ζωής σου σε μια κοινότητα.

Ευρώ και συναλλαγματική ισοτιμία

Το 1999 ορισμένες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης υιοθέτησαν το **ευρώ** ως ενιαίο νόμισμα, το οποίο στη συνέχεια τέθηκε σε κυκλοφορία την 1η Ιανουαρίου 2002. Σήμερα, οι χώρες του ευρώ, δηλαδή οι χώρες που είναι μέρος της ευρωζώνης, είναι οι εξής: Αυστρία, Βέλγιο, Γαλλία, Γερμανία, Ελλάδα, Εσθονία, Ιρλανδία, Ισπανία, Ιταλία, Κροατία, Κύπρος, Λετονία, Λιθουανία, Λουξεμβούργο, Μάλτα, Ολλανδία, Πορτογαλία, Σλοβακία, Σλοβενία και Φινλανδία. Εκτός από το ευρώ, υπάρχουν και άλλα νομίσματα: το δολάριο (\$) στις Ηνωμένες Πολιτείες, η στερλίνα ή λίρα Αγγλίας (£) στη Μεγάλη Βρετανία, το γουάν (¥) στην Κίνα... Καταλαβαίνεις την έννοια του συναλλάγματος, όταν φεύγεις σε ταξίδι για κάποια από αυτές τις χώρες

και πρέπει να αγοράσεις τοπικό νόμισμα ή όταν πηγαίνεις να πουλήσεις τα χρήματα που θα σου περισσέψουν στην επιστροφή.

Η **συναλλαγματική ισοτιμία** είναι η ποσότητα του ξένου νομίσματος που μπορούμε να αγοράσουμε με μία μονάδα του δικού μας νομίσματος. Είναι μια τιμή και, όπως ισχύει γενικά για τις τιμές, διαμορφώνεται σε μια αγορά, την αγορά συναλλάγματος, και υπόκειται σε διακυμάνσεις ανάλογα με την προσφορά και τη ζήτηση, οι οποίες με τη σειρά τους επηρεάζονται από διάφορους παράγοντες. Οι κυριότεροι απ' αυτούς είναι το εμπόριο ή οι χρηματοοικονομικές επενδύσεις μεταξύ χωρών. Θα εμβαθύνουμε στην έννοια των χρηματοοικονομικών επενδύσεων στα επόμενα κεφάλαια.

ΑΣΚΗΣΗ

Με τι τιμή;

Φανταστείτε ότι ξεκινάτε μια επιχείρηση που παράγει μικρά χειροποίητα αντικείμενα: μπορεί να είναι κείμενα γραμμένα από εσάς, χάρτινα λουλούδια, τσάντες από ανακυκλωμένα υλικά...

Εστιάστε στην ιδέα και μετά σημειώστε τι χρειάζεστε: το κόστος των υλικών, τον χρόνο που μπορείτε να δαπανήσετε, πώς σκέφτεστε να τα πουλήσετε (και ενδεχομένως τι ποσοστό πρέπει να αφήσετε σε ένα κατάστημα, αν σκοπεύετε να τα δώσετε για πώληση σε ένα κατάστημα). Μετά αποφασίστε ποια είναι η σωστή τιμή για κάθε προϊόν που πουλάτε.

Στο διαδίκτυο στοιχίζει φθηνότερα

Μπορεί να το έχετε ακούσει πολλές φορές: αυτό το αντικείμενο το είχαν στο τάδε κατάστημα, αλλά μετά είδα ότι στο ίντερνετ κόστιζε φθηνότερα. Και αυτό είναι ένα μυστήριο που μπορεί να λυθεί με κάνα-δυο υπολογισμούς! Σε μια πρώτη λίστα, σημειώστε τα έξοδα που έχετε να αντιμετωπίσετε σε ένα πραγματικό κατάστημα και τα έξοδα που πρέπει να αντιμετωπίσει ένας πωλητής στο διαδίκτυο. Θα διαπιστώσετε ότι, πιθανότατα, δεν σας εξαπατά το κατάστημα της γειτονιάς σας, απλώς έχει περισσότερα έξοδα (αλήθεια, ξέρεις ποια είναι αυτά;). Θα πείτε λοιπόν: και τι με νοιάζει εμένα, αφού μπορώ να εξοικονομήσω χρήματα; Υπάρχουν όμως και άλλοι παράγοντες, εκτός της τιμής, που βαραίνουν στην απόφασή σας. Σε μια δεύτερη λίστα, αναφέρετε τα πιθανά οφέλη της αγοράς από ένα κατάστημα της γειτονιάς σας: η εμπειρία από τον πωλητή που σας εξυπηρετεί προσωπικά, η δυνατότητα εύκολης αλλαγής του προϊόντος, αν υπάρξει κάποιο πρόβλημα, η βοήθεια, αν τη χρειαστείτε, κ.λπ., κ.λπ. Τι τιμή μπορεί να έχουν όλα αυτά; Αξίζουν όσο σας ζητούν να πληρώσετε;

Ονομαστικό ή πραγματικό;

Είδαμε σε αυτό το κεφάλαιο πόσο σημαντικό είναι να λαμβάνουμε υπόψη τον πληθωρισμό, όταν υπολογίζουμε ένα επιτόκιο. Αναζήτησε στο διαδίκτυο το ονομαστικό επιτόκιο και το ποσοστό πληθωρισμού, και προσπάθησε να υπολογίσεις το πραγματικό επιτόκιο για τη χώρα μας πέρυσι· κάνε την ίδια άσκηση για 30, 20, 10 και 5 χρόνια πριν. Τι διαπιστώνεις;

Αλλάζω τα πάντα!

Είναι δύσκολο να συμβεί και σε μας η περιπέτεια της Στέλλας: είναι όμως συχνό να έχουμε να αντιμετωπίσουμε παρόμοια ζητήματα με το νόμισμα και το συνάλλαγμα (στην περίπτωση ενός ταξιδιού στο εξωτερικό ή μιας ηλεκτρονικής αγοράς). Αναζήτησε στο διαδίκτυο ένα προϊόν που σε ενδιαφέρει: σημείωσε την τιμή του σε ευρώ σε ένα εγχώριο κατάστημα λιανικής, την τιμή του σε λίρες Αγγλίας σε ένα αγγλικό αντίστοιχο κατάστημα και την τιμή του σε δολάρια. Στη συνέχεια, υπολόγισε την τιμή σε ευρώ σύμφωνα με τη συναλλαγματική ισοτιμία λίρας Αγγλίας/ευρώ και δολαρίου/ευρώ (οι εφημερίδες και πολλές ιστοσελίδες αναφέρουν την επίσημη συναλλαγματική ισοτιμία: χρησιμοποίησε αυτήν).

Όνομα προϊόντος

Τιμή σε ευρώ

Τιμή σε λίρες

Αγγλίας

Συναλλαγματική
αξία λίρας Αγγλίας

Προκύπτουσα τιμή
σε ευρώ

Τιμή σε δολάρια

Συναλλαγματική
αξία δολαρίου

Προκύπτουσα τιμή
σε ευρώ

Ποια μοιάζει να είναι η καλύτερη τιμή; Γιατί;

ΠΛΗΡΩΜΕΣ ΚΑΙ ΑΓΟΡΕΣ

Η ΚΑΡΤΑ ΤΩΝ ΕΠΙΘΥΜΙΩΝ

Η κοινωνία χωρίς μετρητά

Σήμερα κάνουμε όλο και συχνότερα πληρωμές χωρίς να χρησιμοποιούμε μετρητά. Τα χαρτονομίσματα και τα κέρματα εξακολουθούν να παίζουν σημαντικό ρόλο και να έχουν τη γοητεία τους, αλλά η ανέπαφη μεταφορά κεφαλαίων μεταξύ προσώπων είναι κάτι φυσιολογικό, ακόμη και σε χώρες συνηθισμένες στα μετρητά, όπως η Ιταλία ή η Ελλάδα. Όμως, πρέπει να είμαστε προσεκτικοί: ακόμη κι αν δεν τα αγγίζουμε, τα χρήματα κυκλοφορούν και μάλιστα πιο γρήγορα από ό,τι όταν χρησιμοποιούμε τραπεζογραμμάτια και κέρματα. Αυτή η ταχύτητα μπορεί να κάνει τα πάντα εξαιρετικά εύκολα: όταν κάνουμε μια πληρωμή σε πλατφόρμα ηλεκτρονικού εμπορίου, για παράδειγμα, θεωρούμε δεδομένο ότι θα ολοκληρωθεί επιτυχώς. Όπως όταν ανοίγουμε τη βρύση, γνωρίζουμε ότι θα τρέξει νερό. Όμως δεν είναι τόσο απλό. Ακριβώς όπως πίσω από μια

βρύση υπάρχει η πολυπλοκότητα των σωληνώσεων ενός υδραγωγείου, με τον ίδιο ακριβώς τρόπο η δυνατότητα πληρωμής χωρίς χρήση μετρητών απαιτεί υποδομές, διαδικασίες, εργαλεία, κανόνες και συμφωνίες μεταξύ πολλών διαφορετικών φορέων. Το λεγόμενο **σύστημα πληρωμών** μπορεί να οριστεί ως το σύνολο αυτών των επιμέρους στοιχείων. Η μεταφορά κεφαλαίων από τον εντολέα, δηλαδή αυτόν που πληρώνει, στον δικαιούχο του ποσού, γίνεται σε τρία στάδια: την εκκίνηση της εντολής πληρωμής, τη διαχείρισή της εντός ενός κυκλώματος που επιτρέπει την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ παρόχων υπηρεσιών πληρωμής και, τέλος, την οριστική πίστωση του δικαιούχου. Τίποτα δεν πρέπει να πάει στραβά σε κανένα από αυτά τα στάδια. Ο παραλληλισμός με το δίκτυο ύδρευσης, πράγματι, παρ' ότι αποτελεσματικός, δεν λαμβάνει υπόψη μια σημαντική διαφορά: ενώ οι μικρές απώλειες από ένα υδραγωγείο είναι, μέχρι κάποιο σημείο, ανεκτές, στο δίκτυο πληρωμών ούτε ένα λεπτό του ευρώ δεν μπορεί να χαθεί! Κάθε μεμονωμένη συναλλαγή πρέπει να ακολουθεί **ένα αυστηρό σχήμα κανόνων**. Πράγματι, για να είναι όλοι πρόθυμοι να πληρώσουν με ανέπαφα μέσα πληρωμής αντί για φυσικό χρήμα, δηλαδή με χαρτονομίσματα και κέρματα, είναι απαραίτητο να διασφαλίζεται ότι κάθε συναλλαγή θα πραγματοποιείται με τα υψηλότερα επίπεδα ασφάλειας και με χαμηλό κόστος!

Τόσα πολλά εργαλεία

Όμως πόσα και ποια είναι αυτά τα εργαλεία; Μεταξύ των παραδοσιακών εργαλείων είναι οι **επιταγές**, αξιόγραφα που αντιπροσωπεύουν μια εντολή πληρωμής: με την επιταγή, ο εκδότης δίνει εντολή στην τράπεζά του να καταβάλει ένα ορισμένο ποσό χρημάτων σε κάποιο άλλο πρόσωπο με χρέωση του τραπεζικού λογαριασμού του όψεως. Όταν εμφανίστηκαν στην Ιταλία στις αρχές του 20ού αιώνα, οι επιταγές προκάλεσαν θαυμασμό: το 1918 ο Luigi Einaudi τις θεωρούσε «απερίγραπτη και τεράστια πρόοδο», συγκρίνοντάς τις με τα «απευθείας τρένα στις μεγάλες σιδηροδρομικές αρτηρίες». Σήμερα, ωστόσο, αποτελούν ένα μέσο πληρωμής, η χρήση του οποίου φθίνει όλο και περισσότερο.

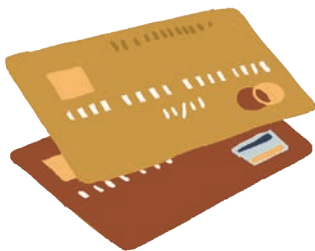
Μετά, έχουμε τη **μεταφορά πίστωσης**, δηλαδή τη μεταφορά χρηματικού ποσού μεταξύ των λογαριασμών δύο προσώπων· αν το νόμισμα είναι το ευρώ, ακολουθείται το πρότυπο της **μεταφοράς πίστωσης SEPA (SEPA**

Credit Transfer, SCT). Αν πάλι οι μεταφορές επαναλαμβάνονται και αφορούν οφειλές με προκαθορισμένη προθεσμία, όπως λογαριασμούς ΔΕΚΟ κ.λπ., η **άμεση χρέωση SEPA (SDD)**, που εκκινείται από τον δικαιούχο με ρητή συγκατάθεση του οφειλέτη, είναι το μέσο που χρησιμοποιείται περισσότερο.

Κατόπιν, έχουμε τις **κάρτες πληρωμών**. Είναι παραδοσιακά πλαστικοποιημένες κάρτες, με μικροεπεξεργαστή ή/και μαγνητική ταινία, που επιτρέπουν την άμεση πρόσβαση σε μια σειρά υπηρεσιών, όπως η ανάληψη μετρητών από την αυτοματοποιημένη ταμειακή μηχανή (ATM) ή η πληρωμή σε κατάστημα μέσω POS. Σε αυτές τις περιπτώσεις, η ασφάλεια της συναλλαγής επιτυγχάνεται κατά βάση με την ηλεκτρολόγηση ενός μυστικού κωδικού, **του προσωπικού αριθμού ταυτοποίησης (Personal Identification Number-PIN)**. Οι κάρτες με δυνατότητα ανέπαφης πληρωμής (NFC) επιτρέπουν την πληρωμή μέσω POS χωρίς PIN, για περιορισμένο αριθμό αγορών. Κάποιες κάρτες μπορούν να χρησιμοποιηθούν για αγορές στο internet, όπως προσπαθούν να κάνουν οι φίλοι μας· σε αυτές τις περιπτώσεις, η ασφάλεια των συναλλαγών επιτυγχάνεται με άλλες μορφές ελέγχου ταυτότητας, δηλαδή μέσω εξατομικευμένων διαπιστευτηρίων όπως βιομετρικά στοιχεία τα οποία καταχωρούνται στις έξυπνες συσκευές μας (π.χ. δακτυλικό αποτύπωμα) ή κάτι που γνωρίζουμε μόνο εμείς, όπως είναι ο κωδικός πρόσβασης.

Υπάρχουν διάφοροι τύποι καρτών: χρεωστικές, πιστωτικές και προπληρωμένες.

Με μια **χρεωστική κάρτα** τα χρήματα που χρησιμοποιούμε αφαιρούνται αμέσως από τον λογαριασμό μας.

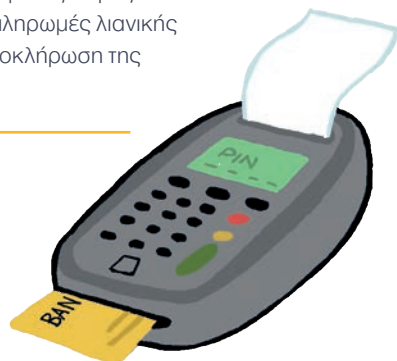
Με την **πιστωτική κάρτα**, η αγορά πραγματοποιείται άμεσα αλλά, αντίθετα, η χρέωση γίνεται μια φορά τον μήνα: στην πραγματικότητα, λαμβάνουμε ένα δάνειο. Πιο συγκεκριμένα, όταν η κάρτα είναι ανοιχτής γραμμής πίστωσης ή ανοικτού δανείου (revolving), μπορούμε να λάβουμε χρηματοδότηση, με τη δυνατότητα να πληρώσουμε σε δόσεις τα ποσά που προκαταβλήθηκαν από τον εκδότη της κάρτας. Προσοχή όμως: το δάνειο αυτό δεν είναι εγγυημένο, όπως θα δούμε στο κεφάλαιο για την πίστωση.

Τέλος, με την **προπληρωμένη κάρτα** χρησιμοποιούμε τα χρήματα με τα οποία την έχουμε «φορτώσει» από πριν, με τα οποία δηλαδή έχουμε πιστώσει την κάρτα. Γενικά, η χρήση των καρτών υπόκειται σε ανώτατα όρια (πλαφόν) όσον αφορά τα ποσά που μπορούμε να δαπανήσουμε ή να «σπκώσουμε» σε μία μέρα ή σε έναν μήνα· το ανώτατο όριο και το κόστος των μέσων είναι χαρακτηριστικά που πρέπει να λαμβάνουμε υπόψη, όταν επιλέγουμε τα προϊόντα μας.

Ενιαίος Χώρος Πληρωμών σε ευρώ (SEPA)

Αυτό που όλοι θέλουμε είναι να μπορούμε να πραγματοποιούμε συναλλαγές με χαμηλό κόστος, οπουδήποτε, με διαφορετικές συσκευές και τρόπους, γρήγορα και με ασφάλεια. Με αυτό τον στόχο, στην Ευρώπη πραγματοποιήθηκε ο Ενιαίος Χώρος Πληρωμών σε Ευρώ (Single Euro Payments Area). Το ακρωνύμιο SEPA αναφέρεται στον χώρο όπου όσοι χρησιμοποιούν μέσα πληρωμών – πολίτες, επιχειρήσεις, φορείς της δημόσιας διοίκησης και άλλοι οικονομικοί φορείς – μπορούν να πραγματοποιούν και να λαμβάνουν πληρωμές σε ευρώ μεταξύ διαφορετικών χωρών, με τους ίδιους όρους και με τα ίδια δικαιώματα και υποχρεώσεις όπως οι πληρωμές εντός της εθνικής επικράτειας. Στον SEPA συμμετέχουν οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συμπεριλαμβανομένων και όσων δεν έχουν υιοθετήσει το ευρώ, όπως και ορισμένες χώρες που δεν ανήκουν στην ΕΕ. Ο SEPA αποτελεί, για τις πληρωμές λιανικής με διαφορετικά μέσα από τα μετρητά, την ολοκλήρωση της μετάβασης στο ευρώ.

Η δύναμη ενός λογαριασμού

Όπως είδαμε, τα εναλλακτικά μέσα πληρωμής μπορούν να κάνουν τη ζωή μας πολύ πιο άνετη σε σχέση με τα μετρητά και είναι συχνά μονόδρομος: όμως, για να μπορέσουμε να τα χρησιμοποιήσουμε, πρέπει να επικοινωνήσουμε με έναν **πάροχο υπηρεσιών πληρωμών** (ΠΥΠ).

Το ίδιο κάνουμε για να χρησιμοποιήσουμε ένα κινητό τηλέφωνο: πρέπει να επικοινωνήσουμε με έναν πάροχο υπηρεσιών κινητής τηλεφωνίας.

Οι πάροχοι υπηρεσιών πληρωμών, όπως είναι οι τράπεζες ή τα ιδρύματα πληρωμών, είναι τα μοναδικά εξουσιοδοτημένα πρόσωπα που προσφέρουν αυτά τα μέσα, συνήθως μέσω ενός λογαριασμού ο οποίος τηρείται στον ίδιο τον πάροχο. Οι υπηρεσίες αυτές προσφέρονται έναντι αντιτίμου βάσει του τιμολογίου κάθε παρόχου.

Όμως τι είναι ένας λογαριασμός; Όπως εξήγησαν στον Ομάρ, ο **λογαριασμός** είναι η σχέση που πρέπει να συνάψει με έναν πάροχο υπηρεσιών πληρωμών για τη διενέργεια πολλών συναλλαγών πληρωμής. Πρόκειται στην ουσία για ένα συμβόλαιο που ορίζει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις και των δύο μερών, δηλ. όλους τους όρους και τις προϋποθέσεις που διέπουν τη μεταξύ τους σχέση. Ένα είδος λογαριασμού είναι ο τρεχούμενος λογαριασμός, που επιτρέπει την εκτέλεση πληρωμών και αποτελεί και τρόπο αποταμίευσης. Θεμελιώδες χαρακτηριστικό του λογαριασμού είναι ο IBAN.

Ο **IBAN**, δηλ. ο Διεθνής Αριθμός Τραπεζικού Λογαριασμού (International Bank Account Number), είναι ένα αλφαριθμητικός κωδικός που αντιστοιχεί, με μοναδικό και αλάνθαστο τρόπο, σε κάθε μεμονωμένο λογαριασμό πληρωμής.

Ο IBAN αποδίδεται κατά την έναρξη της σχέσης και αναγνωρίζεται σε όλο το διεθνές σύστημα πληρωμών: χάρη σε αυτό τον κωδικό, ο λογαριασμός αναγνωρίζεται με σαφήνεια και οι μεταφορές χρημάτων μπορούν να δρομολογηθούν σωστά. Είναι δική μας ευθύνη να υποδείξουμε τον ορθό IBAN των συναλλαγών: αν δώσουμε μη υπαρκτό IBAN, η μεταφορά θα απορριφθεί· αν όμως ο IBAN είναι υπαρκτός αλλά αφορά λάθος δικαιούχο, το κόστος του σφάλματος μας βαρύνει, παρ' όλο που η τράπεζά μας θα κάνει ό,τι είναι δυνατόν για να ανακτήσει τα χρήματά μας. Επαφίεται στην καλή προαίρεση του ατόμου που έλαβε τα χρήματα να μας τα επιστρέψει· διαφορετικά, η υπόθεση πρέπει να παραπεμφθεί στο δικαστήριο.

Ο IBAN

GR	12	123	1234	1234567891011121
χώρα	ψηφία ελέγχου	κωδικός τράπεζας	κωδικός καταστήματος	αριθμός λογαριασμού

Στην Ελλάδα,* ο IBAN αποτελείται από μια σειρά 27 γραμμάτων και αριθμών. Τα γράμματα στην αρχή του (GR) υποδηλώνουν τη χώρα, ακολουθούν δύο ψηφία ελέγχου, μετά ο κωδικός της τράπεζας (τρία ψηφία), ο κωδικός του συγκεκριμένου καταστήματος (τέσσερα ψηφία) και ο αριθμός του λογαριασμού (δεκαέξι ψηφία). Τα ψηφία ελέγχου που έπονται των γραμμάτων επαληθεύονται αυτόματα πριν εκτελεστεί οποιαδήποτε εργασία. Το μήκος του IBAN μπορεί να διαφέρει σε άλλες χώρες του SEPA: ποικίλλει από 15 χαρακτήρες στη Νορβηγία έως 31 χαρακτήρες στη Μάλτα.

Όλα έχουν ένα κόστος

Η λειτουργία των συστημάτων πληρωμών είναι ζωτικής σημασίας για μια σύγχρονη οικονομία. Για αυτό τον λόγο, όπως είδαμε, υπάρχουν αυστηροί κανόνες. Όμως, η **αγορά των μέσων πληρωμής** είναι σαν τις υπόλοιπες αγορές: υπάρχουν πολλά προϊόντα, συχνά ισοδύναμα, που προσφέρονται σε διάφορες τιμές! Όπως ακριβώς, όταν επιλέγουμε πρόγραμμα για το τηλέφωνό μας, συγκρίνουμε προσφορές, π.χ. λεπτά ομιλίας και δεδομένα, και τον τιμοκατάλογο διαφορετικών εταιριών, το ίδιο πρέπει να κάνουμε και για τα χρηματοπιστωτικά προϊόντα. Άρα, το πρώτο βήμα είναι να κατανοήσουμε σε γενικές γραμμές ποιες εργασίες επιθυμούμε να πραγματοποιήσουμε: το δεύτερο βήμα είναι να βρούμε την πιο συμφέρουσα από οικονομική άποψη λύση μεταξύ των επιλογών που ανταποκρίνονται στις ανάγκες μας. Οι τράπεζες και οι λοιποί πάροχοι υπηρεσιών πληρωμών είναι νομικά υποχρεωμένοι να μας παρέχουν λεπτομερή εικόνα των **συμβατικών όρων** πριν από την υπογραφή της σύμβασης· έχουμε επίσης το δικαίωμα να ενημερωνόμαστε περιοδικά,

τουλάχιστον μία φορά τον χρόνο, για τους ισχύοντες όρους και τις τυχόν τροποποιήσεις τους.

Οι όροι αυτοί είναι επαληθεύσιμοι πριν από το άνοιγμα του λογαριασμού και μπορούν να συζητηθούν πριν από την υπογραφή. Γι' αυτό είναι σημαντικό να ελέγχουμε το ενημερωτικό φυλλάδιο και να διαβάζουμε προσεκτικά όλους τους όρους της σύμβασης που θα υπογράψουμε. Ίσως είναι καλή ιδέα να την πάρουμε μαζί στο σπίτι για να τη μελετήσουμε με ησυχία και να μην υπογράψουμε, αν δεν έχουμε καταλάβει καλά. Η απόφαση να επιλέξουμε το κατάλληλο για μας προϊόν είναι μόνο δική μας! Όπως και με τα υπόλοιπα έξοδά μας, είναι χρήσιμο να προϋπολογίζουμε το συνολικό κόστος του λογαριασμού μας σε ετήσια βάση. Το κόστος αυτό αποτελείται από δύο μέρη: ένα σταθερό (πάγιο), που αφορά έξοδα τήρησης λογαριασμού, και ένα μεταβλητό, που υπολογίζεται με βάση το τιμολόγιο συναλλαγών του συγκεκριμένου τύπου λογαριασμού που έχουμε επιλέξει. Σκοπός μας είναι να αξιολογήσουμε ποιος τύπος λογαριασμού είναι ο πιο συμφέρων, με βάση το δικό μας προφίλ χρήστη, δηλαδή το πόσες και τι είδους συναλλαγές κάνουμε! Το συνολικό κόστος υπολογίζεται αν προσθέσουμε τα πάγια έξοδα, π.χ. το κόστος έκδοσης κάρτας, με τα κυμαινόμενα, π.χ. τις χρεώσεις για αναλήψεις από το ταμείο. Αντίστοιχα, όπως ακριβώς κάνουμε για το πρόγραμμα του κινητού μας τηλεφώνου, έτσι και για τα τραπεζικά προϊόντα, είναι ορθή πρακτική να ελέγχουμε περιοδικά αν έχουν εμφανιστεί στην αγορά νέες και πιο οικονομικές προσφορές για τη χρήση που επιθυμούμε. Αν, με την πάροδο του χρόνου, δεν είμαστε πια ευχαριστημένοι από τον λογαριασμό μας, τότε μπορούμε να τον αλλάξουμε. Στην περίπτωση αυτή, ο νόμος υποχρεώνει τους μεσάζοντες να συνεργάζονται και να μη δημιουργούν προβλήματα· ειδικότερα, η φορητότητα (δηλαδή η μεταφορά όλων των υπηρεσιών πληρωμών και του υπολοίπου του λογαριασμού σε έναν νέο ΠΥΠ) πρέπει να είναι δωρεάν και να ολοκληρώνεται εντός 12 εργάσιμων ημερών.

Με ένα μόνο κλικ

Όπως όταν πληρώνουμε με μετρητά, προσέχουμε τι ρέστα μας δίνουν, το ίδιο πρέπει να κάνουμε και όταν χρησιμοποιούμε άλλα μέσα πληρωμών. Σε αυτή την περίπτωση, είναι καλή πρακτική να ελέγχουμε περιοδικά την **ανάλυση του λογαριασμού μας**, δηλαδή τις συναλλαγές που έχουμε πραγματοποιήσει· εντός ενός συγκεκριμένου χρονικού διαστήματος· αυτό

μας επιτρέπει, σε περίπτωση λάθους, να αμφισβητήσουμε μια συναλλαγή εντός της ενδεδειγμένης προθεσμίας, δηλαδή με τον τρόπο και τον χρόνο που ορίζονται στη σύμβαση που έχουμε υπογράψει με την τράπεζα. Ο τακτικός έλεγχος της κίνησης του λογαριασμού μας βοηθά και στο να ξανασκεφτούμε **τα έσοδα και τα έξοδα** μας. Η καταγραφή των δαπανών, όπως είδαμε όταν μιλούσαμε για τον προϋπολογισμό, αποτελεί σημείο εκκίνησης για έναν επαρκή προγραμματισμό.

Η τεχνολογία δηλαδή μας βοηθά: με ένα κλικ μπορούμε να κάνουμε τα πάντα σε πραγματικό χρόνο, αλλά και να επαληθεύσουμε ότι όλα πάνε βάσει προγράμματος! Όμως η αξιοποίηση αυτής της δυνατότητας είναι επιλογή μας.

Πληρωμές P2P (person to person)

Είναι Παρασκευή βράδυ και μόλις έφαγες μια πίτσα με φίλους. Ζητάτε τον λογαριασμό· βάζεις χαρτονομίσματα και κέρματα στο τραπέζι, συχνά ελπίζοντας ότι κάποιος θα έχει χαρτονομίσματα ή κέρματα μικρότερης αξίας για να χαλάσει το υπερβολικά μεγάλο χαρτονόμισμα που έχεις μαζί σου. Αυτές οι κινήσεις ανήκουν πλέον στο παρελθόν. Πλέον, μπορούμε να πάρουμε τα έξυπνα τηλέφωνα μας και να μεταφέρουμε το μερίδιό μας στο άτομο που θα πληρώσει τον λογαριασμό με **άμεση πληρωμή**, δηλαδή στιγμιαία μεταφορά χρημάτων από το ένα άτομο στο άλλο, γνωστή και ως πληρωμή P2P. Με τις πληρωμές P2P μπορούμε να μεταφέρουμε χρήματα από τον λογαριασμό μας στον λογαριασμό ενός άλλου ατόμου σε λίγα δευτερόλεπτα, 24 ώρες το 24ωρο, 365 μέρες τον χρόνο. Είναι εύκολες και γρήγορες σαν να στέλνεις ένα sms και μάλιστα, σε κάποιες περιπτώσεις, όντως χρησιμοποιείς την υπηρεσία ανταλλαγής μηνυμάτων· αυτές οι πληρωμές είναι άλλη μια λύση για μικρότερη εξάρτηση από τα μετρητά. Φυσικά, πρέπει να είμαστε προσεκτικοί κατά τη χρήση τους, διότι λόγω της ευκολίας τους μπορεί να οδηγηθούμε σε απερίσκεπτες δαπάνες.

Η τράπεζα στην τσέπη μου

Τα έξυπνα τηλέφωνα και οι εφαρμογές αποτελούν μέρος της καθημερινότητάς μας και θεωρούμε πλέον δεδομένο ότι μπορούμε να τα χρησιμοποιούμε για να κάνουμε τα πάντα· η ευκολία όμως της διαδικασίας δεν πρέπει να μας κάνει να ξεχάσουμε το ζήτημα της ασφάλειας! Οι ψηφιακές καινοτομίες είναι συνεχείς... η προστασία των δεδομένων και του απορρήτου μας είναι πάντα το σημείο εκκίνησης! Ακόμη κι όταν αγοράζουμε από αξιόπιστα διαδικτυακά καταστήματα, πρέπει να γνωρίζουμε τους όρους προστασίας των προσωπικών δεδομένων για να καταλάβουμε ποιες πληροφορίες μας συλλέγονται και για ποιον σκοπό. Ένας συχνά υποτιμημένος κίνδυνος είναι τα δίκτυα wi-fi, γιατί τείνουμε να τα χρησιμοποιούμε χωρίς να το σκεφτόμαστε, όπως και να επιτρέπουμε στα έξυπνα τηλέφωνα μας να συνδέονται αυτόματα. Η συμμετοχή σε ένα δίκτυο wi-fi σημαίνει ότι ενδεχομένως οι συσκευές μας εκτίθενται σε επιθέσεις από τον κυβερνοχώρο, οι οποίες μπορεί να στοχεύουν πληροφορίες που μας αφορούν, τις κάρτες που έχουμε αποθηκευμένες στο κινητό μας, καθώς και τα δεδομένα μας.

ΑΝ Η ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ ΠΙΑΣΕΙ ΤΟΥΣ ΑΠΑΤΩΝΕΣ,
ΘΑ ΜΑΣ ΕΠΙΣΤΡΕΨΟΥΝ ΤΑ ΛΕΦΤΑ ΜΑΣ ΚΑΙ ΙΣΩΣ
ΜΠΟΡΕΣΟΥΜΕ ΝΑ ΑΓΟΡΑΣΟΥΜΕ, ΕΝΑ TABLET,
ΟΧΙ ΒΕΒΑΙΑ ΤΟΣΟ ΔΥΝΑΤΟ, ΑΛΛΑ ΘΑ ΜΠΟΡΟΥΜΕ
ΝΑ ΚΑΝΟΥΜΕ ΤΗ ΔΟΥΛΕΙΑ ΜΑΣ.

ΝΑΙ, ΟΜΩΣ Η
ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΛΗΞΗΣ ΤΟΥ
ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΕΙΝΑΙ ΠΟΛΥ
ΚΟΝΤΑ! ΔΕΝ ΜΠΟΡΩ ΝΑ
ΠΕΡΙΜΕΝΩ ΤΟΣΟ.

ΛΟΙΠΟΝ ΑΣ ΔΟΥΜΕ ΤΙ
ΜΠΟΡΟΥΜΕ ΝΑ ΚΑΝΟΥΜΕ ΜΕ
Ο,ΤΙ ΕΧΟΥΜΕ ΣΤΗ ΔΙΑΘΕΣΗ ΜΑΣ.

ΝΑΙ, ΜΠΟΡΟΥΜΕ ΝΑ
ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΟΥΜΕ ΤΟ
ΚΙΝΗΤΟ ΜΑΣ ΤΗΛΕΦΩΝΟ,
ΝΟΜΙΖΩ ΦΤΑΝΕΙ.

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΠΟΛΥ
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟ
ΑΥΤΟ.

ΟΙ ΙΔΕΕΣ ΜΕΤΡΑΝΕ.
ΑΣ ΕΣΤΙΑΣΟΥΜΕ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ.

ΕΧΕΙ ΔΙΚΙΟ!

ΤΙ ΘΑ ΛΕΓΑΤΕ ΝΑ ΓΥΡΙΣΟΥΜΕ
ΜΙΑ ΤΑΙΝΙΑ ΜΙΚΡΟΥ ΜΗΚΟΥΣ ΣΧΕΤΙΚΑ
ΜΕ ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΑΠΑΤΗ; ΕΤΣΙ ΘΑ
ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΟΥΜΕ ΚΙ ΑΛΛΟΥΣ ΓΙΑ ΤΟΝ
ΚΙΝΔΥΝΟ ΠΟΥ ΔΙΑΤΡΕΧΕΙ ΚΑΝΕΙΣ
ΟΤΑΝ ΠΙΣΤΕΥΕΙ ΠΡΟΣΦΟΡΕΣ ΠΟΥ
ΕΙΝΑΙ ΥΠΕΡΒΟΛΙΚΑ ΚΑΛΕΣ
ΓΙΑ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΑΛΗΘΙΝΕΣ...

Το βάρος της παρανομίας

Τα εναλλακτικά μέσα πληρωμής, με τα οποία είχαν την ευκαιρία να πειραματιστούν οι φίλοι μας, είναι συχνά οι μόνοι δυνατοί τρόποι πληρωμής για συγκεκριμένες συναλλαγές, όπως οι **ηλεκτρονικές αγορές**. Σε πολλές χώρες, συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας,* η χρήση αυτών των μέσων είναι υποχρεωτική όταν το ποσό προς μεταφορά είναι αρκετά μεγάλο. Αυτό συμβαίνει γιατί τα μετρητά, σε αντίθεση με άλλα μέσα, εγγυώνται την ανωνυμία των συναλλαγών και, σε ορισμένες περιπτώσεις, ευνοούν φαινόμενα φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής. Η χρήση μετρητών συνηθίζεται και στις παράνομες δραστηριότητες, όπως το λαθρεμπόριο, το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, η διακίνηση ναρκωτικών ή την τοκογλυφία, τις οποίες θα συζητήσουμε στο κεφάλαιο που αφορά την πίστωση· σ' αυτή την περίπτωση, τα κέρδη που προκύπτουν τοποθετούνται ξανά στο νόμιμο κύκλωμα, τιμωρώντας όλους τους νομοταγείς πολίτες και τις επιχειρήσεις που ακολουθούν τους κανόνες. Όπως όμως κατάλαβε ο Ομάρ, η συμμετοχή σε μια κοινωνία των πολιτών συνεπάγεται ορισμένες **υποχρεώσεις και καθήκοντα** (το είδαμε στο κεφάλαιο 1 για το εισόδημα και τον προγραμματισμό). Η πληρωμή με μαύρο χρήμα ή η είσπραξή του, η αποφυγή του συνόλου ή μέρους των φόρων είναι γενικά επιλογές που μειώνουν την ικανότητα του κράτους να προσφέρει σε όλους τους πολίτες επαρκείς υπηρεσίες.

Τι είναι καλύτερο για μένα;

Αργά ή γρήγορα συμβαίνει σε όλους μας να αγοράσουμε ένα τραπεζικό προϊόν. Πριν υπογράψουμε όμως, είναι σημαντικό να μπορούμε να αναγνωρίσουμε ποιο προϊόν είναι πιο οικονομικό, λαμβάνοντας ενημέρωση για το κόστος του. Στον παρακάτω πίνακα, μπορείτε να διαβάσετε πόσο κοστίζει σε ευρώ (τραπεζική προμήθεια) κάθε μεμονωμένη συναλλαγή με τρεις διαφορετικές κάρτες συνδεδεμένες με έναν αριθμό λογαριασμού IBAN. Στην τελευταία στήλη, όμως, θα βρείτε τον αριθμό των συναλλαγών που συνήθως εκτελεί ο Ομάρ.

(σε ευρώ)	Κάρτα Α	Κάρτα Β	Κάρτα Γ	
Πάγιο τέλος	μηνιαίο' 0,5	ετήσιο' 19,9	ετήσιο' 10	
Προμήθειες επαναφόρτισης μέσω πληρωμής με μετρητά στην τράπεζα	3	2	2	4
Προμήθειες επαναφόρτισης μέσω πληρωμής χωρίς μετρητά (π.χ. από τραπεζικό λογαριασμό/web banking/phone banking)	0	1	0	12
Ανάληψη ευρώ από ATM της τράπεζας	0	0	0	12
Ανάληψη από ATM άλλων τραπεζών – χώρος SEPA	2	0	2	15
Ανάληψη από ATM άλλων τραπεζών – χώρος εκτός SEPA	6	4	5	0
Πληρωμή με POS σε σημεία πώλησης	0	0	0	22
Έμβασμα με φυσική παρουσία στην τράπεζα	3	5	5	3
Έμβασμα με χρήση web banking	1	0	0	3
Άμεση χρέωση (ανά μήνα)	8 δωρεάν' επόμενη 1	Δωρεάν	6 δωρεάν' επόμενη 0,5	
Μηνιαίο ανώτατο όριο ανάληψης από το ATM	1.500	2.500	1.500	
Μηνιαίο ανώτατο όριο πληρωμής σε POS	5.000	10.000	3.000	

Ποια είναι η φθηνότερη κάρτα για τον Ομάρ; Και γιατί;

Για να βρεις τη σωστή απάντηση, υπολόγισε πρώτα το κόστος των μεμονωμένων εγγραφών – κάρτα Α, Β και Γ – με βάση τον αριθμό των συναλλαγών που πραγματοποιήθηκαν. Μετά, υπολόγισε τα τρία σύνολα.

Τι θα έκανες, αν έπρεπε να επιλέξεις εσύ μία από αυτές τις κάρτες; Σκέψου ποιες και πόσες συναλλαγές θα μπορούσες να πραγματοποιήσεις στην καθημερινότητά σου και δοκίμασε να βρεις ποια είναι η καταλληλότερη για τις ανάγκες σου.

Ας διαβάσουμε την ανάλυση του λογαριασμού

Το να μάθουμε να διαβάζουμε το extrait (εξτρέ) ενός λογαριασμού είναι σημαντικό για να ελέγχουμε τα έσοδα και τα έξοδά μας, και για να μπορούμε να διαχειριστούμε με μεγαλύτερη ακρίβεια τα εισοδήματά μας. Ακολουθεί ο κατάλογος των κινήσεων ενός λογαριασμού για τον μήνα Ιούλιο.

Κατάλογος κινήσεων λογαριασμού

Τράπεζα του Κέρματος – Ανάλυση λογαριασμού στις 31/07/2019

ΑΡΧΙΚΟ ΛΟΓΙΣΤΙΚΟ ΥΠΟΛΟΙΠΟ ΣΤΙΣ 30/06/2019

1221,00 €

Ημερομηνία λογιστική	Ημερομηνία συναλλαγής	Χρέωση	Πίστωση	Περιγραφή	
02/07	01/07	40,00		Ανάληψη με κάρτα από την «Τράπεζα του Κέρματος»	
02/07	01/07	40,00		Ανάληψη με κάρτα από άλλη τράπεζα	
02/07	01/07	2,50		Προμήθεια για συναλλαγή ανάληψης από άλλες τράπεζες	
05/07	05/07	15,00		Επαναφόρτιση κάρτας τηλεφώνου από την «Τράπεζα του Κέρματος»	
08/07	08/07	99,99		Ηλεκτρονική πληρωμή στο κατάστημα ηλεκτρονικών ειδών	
13/07	09/07	225,00		Μεταφορά μέσω web banking – προκαταβολή θερινής κατασκήνωσης	
14/07	14/07		300,00	Επαναφόρτιση στο ταμείο - Καταβολή μετρητών γιαγιάς	
15/07	15/07	50,00		Ανάληψη με κάρτα από άλλη τράπεζα	
15/07	15/07	2,50		Προμήθεια για συναλλαγή ανάληψης από άλλες τράπεζες	
18/07	18/07	9,99		Άμεση χρέωση εντός SEPA – πάγια εντολή Spotify	
20/07	20/07	19,99		Πληρωμή με POS στο εστιατόριο «Pous»	
26/07	29/07	275,00		Μεταφορά – υπόλοιπο θερινής κατασκήνωσης	
26/07	26/07	4,50		Προμήθεια για ηλεκτρονική μεταφορά	
28/07	28/07	29,90		Άμεση χρέωση εντός SEPA – πάγια εντολή γυμναστήριο "Palestra"	
29/07	29/07	70,00		Ανάληψη με κάρτα από την «Τράπεζα του Κέρματος»	
30/07	30/07	49,99		Πληρωμή με POS στο κατάστημα ρούχων "Denim for all"	

ΤΕΛΙΚΟ ΛΟΓΙΣΤΙΚΟ ΥΠΟΛΟΙΠΟ ΣΤΙΣ 31/07/2019

586,64 €

Μπορείς να υπολογίσεις το μερικό υπόλοιπο στις 15/07 διαβάζοντας αυτό το extrait; Επίσης, σε ποιες εγγραφές θα μπορούσες να παρέμβεις για να μειώσεις το κόστος, χωρίς να επηρεάσεις την κατανάλωση;

ΑΠΟΤΑΜΙΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΠΕΝΔΥΣΗ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΖΟΝΤΑΣ
ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

Παρόν και μέλλον

Η ψευδαίσθηση ότι μπορούμε να κερδίσουμε πολλά χρήματα χωρίς κόπο ή χωρίς να διατρέξουμε κίνδυνο επικρατεί από τους αρχαιότατους χρόνους. Ο μύθος του εύκολου χρήματος δεν θα πεθάνει ίσως ποτέ: μπορούμε πάντα να ονειρευόμαστε ότι θα κερδίσουμε το πρώτο λαχείο.

Όμως πολύ συχνά, όπως δείχνει ο μύθος του Βασιλιά Μίδα, αυτά τα όνειρα έχουν πικρό τέλος. Κι όπως θα ανακαλύψει σύντομα ο Θοδωρής, το να βάλεις στην άκρη ένα ποσό, δηλ. να κάνεις αποταμίευση, για κάτι που είναι πολύ σημαντικό για σένα (όπως π.χ. μια σχολή που θα σου αλλάξει τη ζωή) είναι εξίσου σημαντικό και δύσκολο. Και, για να ξεπεραστούν οι δυσκολίες, έχει σημασία το κίνητρο. Όπως είδαμε, είναι θεμελιώδες να ξέρουμε να κάνουμε τους υπολογισμούς μας. Το να μάθουμε να βάζουμε στην άκρη ένα μέρος του εισοδήματός μας για το μέλλον – ίσως προσπαθώντας να αυξήσουμε το κεφάλαιό μας, επενδύοντάς το, όπως θα δούμε σε αυτό το κεφάλαιο – σημαίνει απάρνηση κάποιου πράγματος σήμερα: σήμερα δηλαδή

θα έχουμε τη δυνατότητα να αγοράσουμε λιγότερα αγαθά και υπηρεσίες. Με αυτό τον τρόπο όμως θα έχουμε δημιουργήσει ένα «μαξιλαράκι» που θα μας παρέχει προστασία σε περίπτωση απρόβλεπτων αναγκών ή ένα κεφάλαιο εκκίνησης για πιο σοβαρές δαπάνες, όπως σπουδές, ένα αυτοκίνητο ή ένα σπίτι. Γι' αυτό είναι σημαντικό να ξέρουμε να διαχειριζόμαστε τα χρήματά μας· κι αυτό ισχύει κυρίως για όσους αυτή τη στιγμή νομίζουν ότι δεν έχουν προβλήματα. Ας δώσουμε κάποια παραδείγματα (αρνητικά): Μπορεί να συμβεί σε διάσημους ανθρώπους, όπως χρυσούς αθλητές, να μείνουν άφραγκοι μόλις αποσυρθούν. Ο συσσωρευμένος πλούτος μπορεί πράγματι να εξανημιστεί μέσα σε λίγα χρόνια, αν δεν τύχει συνετής διαχείρισης. Κι αυτό συμβαίνει συχνά, ακόμη και με τους νικητές λαχείων που κερδίζουν μεγάλα ποσά. Δεν είναι συνετό να ξοδεύουμε όλες τις αποταμιεύσεις μας για να αγοράζουμε αντικείμενα που δεν παράγουν χρήματα. Ξέρει κάτι για όλα αυτά ο Mike Tyson, ο πρώην πυγμάχος που κέρδισε πάνω από 400 εκατομμύρια δολάρια σε όλη τη διάρκεια της σταδιοδρομίας του (ένα πραγματικά τεράστιο χρηματικό ποσό!) αλλά υποχρεώθηκε να κηρύξει πτώχευση πολύ πριν αποσυρθεί. Γιατί; Επειδή ξόδεψε τα πάντα σε είδη πολυτελείας, από κοσμήματα μέχρι... τίγρεις της Σιβηρίας!

Παραγωγή χρημάτων από χρήματα

Πώς μπορείς να εξοικονομήσεις χρήματα, ενώ τα χρησιμοποιείς με τον βέλτιστο τρόπο; Μπορείς, όπως είδαμε, ανοίγοντας έναν τραπεζικό **λογαριασμό όψεως**, δηλαδή ένα τραπεζικό μέσο όπου καταθέτεις χρήματα αλλά έχεις ταυτόχρονα τη δυνατότητα να κάνεις ανάληψη ή να τα χρησιμοποιήσεις για να πραγματοποιήσεις πληρωμές μέσω, π.χ., ΑΤΜ και εμβασμάτων. Άρα, ο τραπεζικός λογαριασμός καθιστά τις αποταμιεύσεις μας διαθέσιμες ανά πάσα στιγμή κι έτσι είμαστε σε θέση να αντιμετωπίσουμε τυχόν απρόβλεπτες καταστάσεις. Ωστόσο, ακριβώς επειδή η τράπεζα πρέπει να σου επιστρέψει τα χρήμά σου όποτε τα ζητήσεις, δεν μπορεί να σου δώσει υψηλό επιτόκιο και μάλιστα σε πολλές περιπτώσεις το παρεχόμενο επιτόκιο είναι μηδενικό. Με άλλα λόγια, ο λογαριασμός όψεως δεν αποτελεί επένδυση.

Τι μπορείς να κάνεις λοιπόν; Μπορείς, για παράδειγμα, να βάλεις τα χρήματά σου σε μια **προθεσμιακή κατάθεση**: αυτό σημαίνει ότι δεν θα μπορέσεις να τα χρησιμοποιήσεις για ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, στο τέλος του οποίου θα σου τα επιστρέψουν μαζί με κάποιο τόκο. Αντιστέκεσαι στον πειρασμό να τα ξοδέψεις και ταυτόχρονα κερδίζεις περισσότερα χρήματα: δηλαδή, διπλό κέρδος! Και, αν χρειαστεί, μπορείς να αποσύρεις τα χρήματά σου πριν από τη λήξη, αποποιούμενος ωστόσο την ευκαιρία να λάβεις μεγαλύτερο τόκο. Επιπλέον, όπως οι λογαριασμοί όψεως, έτσι και οι προθεσμιακές καταθέσεις απολαμβάνουν ασφαλιστική προστασία που εγγυάται, εντός συγκεκριμένων ορίων, την επιστροφή τους. Υπάρχουν επίσης χρηματοοικονομικές επενδύσεις που προσφέρουν μεγαλύτερες αποδόσεις. Ποιο είναι το τίμημα που πρέπει να πληρώσεις γι' αυτές; Μεγαλύτερο **κίνδυνο**, με την έννοια της πιθανότητας να μη σου αναγνωριστεί καθόλου τόκος ή, στη χειρότερη περίπτωση, να μη σου επιστραφεί μέρος ή ακόμη και ολόκληρο το κεφάλαιο σου, δηλαδή τα χρήματα που έχεις επενδύσει. Για παράδειγμα, τα **ομόλογα** είναι χρεωστικοί τίτλοι που εκδίδονται από μια τράπεζα, μια επιχείρηση ή το ίδιο το κράτος (οπότε σε αυτή την περίπτωση ονομάζονται **κρατικά ομόλογα**), έχουν ημερομηνία λήξης και δίνουν το δικαίωμα είσπραξης τόκων, συνήθως σε εξαμηνιαία βάση, με επιστροφή του αρχικού κεφαλαίου κατά τη λήξη. Οι εν λόγω τόκοι είναι αναλογικοί προς τις οικονομικές συνθήκες του εκδότη· για παράδειγμα, μια χώρα που αντιμετωπίζει οικονομικές δυσκολίες θα

προτείνει υψηλότερο επιτόκιο για να ενθαρρύνει τους επενδυτές, οι οποίοι όμως έρχονται αντιμέτωποι με μεγαλύτερο κίνδυνο. Ο κίνδυνος καθίσταται υψηλότερος στην περίπτωση των **μετοχών**: κάθε μετοχή αντιπροσωπεύει ένα **μερίδιο σε μια εταιρία** και ο κάτοχός της γίνεται σε μικρό βαθμό ιδιοκτήτης της εταιρίας αυτής. Μια μετοχή δεν αποφέρει τόκους αλλά μερίσματα, δηλαδή συμμετοχή στα κέρδη, και δεν έχει ημερομηνία λήξης. Η αξία των μετοχών εξαρτάται από την πορεία της εταιρίας και, συχνά, είναι δυνατή η αγορά και η πώληση μετοχών σε μια χρηματιστηριακή αγορά. Πώς θα διαλέξεις πώς θα επενδύσεις τα χρήματά σου; Οι τράπεζες και οι μεσάζοντες μπορεί να παρέχουν **συμβουλευτικές υπηρεσίες** που θα σε βοηθήσουν να επιλέξεις μεταξύ των χρηματοπιστωτικών μέσων, λαμβάνοντας υπόψη το εισόδημά σου και τον σκοπό της επένδυσής σου.

Η σύνθετη κεφαλαιοποίηση

Ας κάνουμε μερικές μαθηματικές πράξεις για να κατανοήσουμε τον μηχανισμό της σύνθετης κεφαλαιοποίησης, δηλαδή του υπολογισμού των τόκων για χρονικά διαστήματα μεγαλύτερα του ενός έτους. Ας πούμε ότι καταθέτουμε στην αρχή του έτους 100 ευρώ σε μια προθεσμιακή κατάθεση που εγγυάται ετήσιο επιτόκιο της τάξης του 3%. Στη λήξη της δωδεκάμηνης περιόδου, στον λογαριασμό μας θα έχουμε το αρχικό ποσό των 100 ευρώ (κεφάλαιο) συν τους δεδουλευμένους τόκους των 3 ευρώ, άρα συνολικά 103 ευρώ (τελική αξία). Το επόμενο έτος μπορούμε να επενδύσουμε αυτό το ποσό των 103 ευρώ· ο τόκος που πρέπει να υπολογιστεί είναι 3% στα 103 ευρώ, δηλαδή 3,09 ευρώ. Πρακτικά, οι δεδουλευμένοι τόκοι κατά το πρώτο έτος παράγουν νέους τόκους από το δεύτερο έτος. Και αν τα χρόνια γίνουν 20, τα 100 ευρώ μας θα γίνουν τελικά πάνω από 180!

ΜΟΥ ΔΑΝΕΙΖΕΙΣ ΤΩΡΑ 100
ΕΥΡΩ ΚΑΙ ΣΕ ΔΕΚΑ ΗΜΕΡΕΣ
ΣΟΥ ΕΠΙΣΤΡΕΦΩ 110 ΕΥΡΩ.

ΕΙΣΑΙ ΤΡΕΛΟΣ; ΠΩΣ ΘΑ
ΚΑΤΑΦΕΡΕΙΣ ΝΑ ΜΟΥ
ΕΠΙΣΤΡΕΦΕΙΣ 110, ΑΝ ΤΩΡΑ
ΔΕΝ ΕΧΕΙΣ ΟΥΤΕ ΕΝΑ ΕΥΡΩ;

ΑΠΛΟ. ΕΡΧΟΝΤΑΙ Ο ΠΑΠΠΟΥΣ ΚΑΙ Η
ΓΙΑΓΙΑ: ΤΟ ΧΑΡΤΖΙΛΙΚΙ ΕΙΝΑΙ ΣΙΓΟΥΡΟ!
ΕΙΝΑΙ ΠΑΝΤΑ ΠΟΛΥ ΓΕΝΝΑΙΟΔΩΡΟ!

ΚΑΙ ΔΕΝ ΜΠΟΡΕΙΣ ΝΑ
ΠΕΡΙΜΕΝΕΙΣ ΝΑ ΕΡΘΟΥΝ;

ΟΧΙ, ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΑΓΟΡΑΣΩ
ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑ ΠΑΠΟΥΤΣΙΑ
ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟΥ ΚΑΙ ΤΑ
ΧΡΕΙΑΖΟΜΑΙ ΤΩΡΑ.

Α, ΚΑΛΑ. ΟΡΙΣΤΕ ΤΑ
100 ΕΥΡΩ. ΟΜΩΣ ΜΗΝ
ΑΘΕΤΗΣΕΙΣ ΤΟΝ ΛΟΓΟ
ΣΟΥ, ΕΤΣΙ;

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΑΥΤΟ;
ΜΑ ΑΥΤΑ ΕΙΝΑΙ 80...

ΕΜΜΜ, ΕΙΧΑ ΑΠΡΟΒΛΕΠΤΑ
ΕΞΟΔΑ...

ΧΑΛΑΣΕΣ ΤΑ ΧΡΗΜΑΤΑ ΤΟΥ
ΠΑΠΠΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΓΙΑΓΙΑΣ,
ΑΝΤΙ ΝΑ ΕΞΟΦΛΗΣΕΙΣ ΤΟ
ΧΡΕΟΣ ΣΟΥ;

ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΑΓΟΡΑΣΩ
ΚΑΙ ΝΕΑ ΣΤΟΛΗ ΚΙ ΕΤΣΙ...

ΔΕΝ ΜΕ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΝ ΟΙ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΙΕΣ,
ΘΕΛΩ ΠΙΣΩ ΤΑ ΛΕΦΤΑ ΜΟΥ ΣΥΝ ΟΤΙ
ΜΟΥ ΕΙΧΕΣ ΥΠΟΣΧΕΘΕΙ.

ΦΥΣΙΚΑ, ΘΑ ΣΟΥ ΤΑ ΔΩΣΩ
ΟΛΑ, ΩΣΤΕ ΜΟΥ ΜΟΝΟ ΛΙΓΟ
ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΧΡΟΝΟ...

Ένα χαρτοφυλάκιο που προστατεύει από τους κινδύνους

Πολλά από τα πράγματα που κάνουμε ενέχουν κίνδυνο, δηλ. υπάρχει η πιθανότητα τα αποτελέσματα να μην είναι τα αναμενόμενα. Το να πάει ο Θοδωρής στη σχολή μουσικής δεν θα του εξασφαλίσει αυτόματα φήμη και πλούτο· θα του προσφέρει όμως την ευκαιρία να προσπαθήσει να πραγματοποιήσει το όνειρό του. Το ίδιο ισχύει και όταν μιλάμε για **επενδύσεις**. Περιμένουμε να εισπράξουμε **τόκους** και το **κεφάλαιό** μας να μας επιστραφεί στην προβλεπόμενη ημερομηνία ή να αποκτήσουμε κέρδος, αν επενδύσουμε σε μετοχές· τα πράγματα όμως δεν είναι πάντα έτσι. Τι πρέπει λοιπόν να κάνουμε; Υπάρχουν δυο κανόνες. Ο πρώτος κανόνας λέει ότι οι επενδύσεις που υπόσχονται υψηλότερη απόδοση είναι αυτές με τις οποίες συνδέεται μεγαλύτερος κίνδυνος. Ονομάζεται **σχέση κινδύνου-απόδοσης**: αν θέλουμε να επενδύσουμε και ενώ είμαστε πολύ σίγουροι πως δεν θα υποστούμε απώλειες, θα πρέπει να επιλέξουμε επενδυτικά μέσα μικρότερης απόδοσης (όπως προθεσμιακές καταθέσεις). Αν αντιθέτως θέλουμε να πετύχουμε μεγαλύτερη απόδοση, θα πρέπει να είμαστε διατεθειμένοι να αναλάβουμε μεγαλύτερο κίνδυνο (επιλέγοντας π.χ. μετοχές). Υπάρχει επίσης ένας άλλος κανόνας: είναι συνετό να μην επενδύσουμε όλες τις αποταμιεύσεις μας σε ένα μόνο προϊόν αλλά να τις μοιράσουμε σε πολλά διαφορετικά, δηλαδή να δημιουργήσουμε ένα **χαρτοφυλάκιο**. Είναι ένα απλό σύστημα για να κινδυνεύσουμε με σύνεση, αφού η θετική απόδοση ορισμένων επενδύσεων θα εξισορροπήσει τυχόν αρνητική απόδοση άλλων. Όμως το τίμημα που πρέπει να πληρώσουμε για να μειωθεί η πιθανότητα πολύ αρνητικών αποδόσεων θα είναι επίσης η μείωση της πιθανότητας πολύ υψηλών αποδόσεων. Αυτή η διαδικασία ονομάζεται **διαφοροποίηση** χαρτοφυλακίου και συμβάλλει στη μείωση του κινδύνου στον οποίο είμαστε εκτεθειμένοι.

ΚΑΙ ΔΗΛΑΔΗ ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ
ΑΥΤΗ Η ΙΔΙΟΦΥΗΣ ΙΔΕΑ;

ΠΟΙΟΙ ΕΙΝΑΙ ΑΥΤΟΙ ΠΟΥ ΒΓΑΖΟΥΝ
ΧΡΗΜΑΤΑ ΑΜΕΣΩΣ, ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ
ΝΑ ΘΥΣΙΑΣΟΥΝ ΚΑΤΙ;

ΔΕΝ
ΕΧΩ ΙΔΕΑ...

ΟΙ ΣΤΑΡ, ΦΥΣΙΚΑ! ΜΠΟΡΩ ΝΑ
ΓΙΝΩ ΚΙ ΕΓΩ ΣΑΝ ΑΥΤΟΥΣ...

ΑΝ ΗΣΟΥΝ ΣΤΑΡ, ΤΙ ΑΝΑΓΚΗ ΘΑ
ΕΙΧΕΣ ΤΗ ΣΧΟΛΗ ΜΟΥΣΙΚΗΣ;

ΣΩΣΤΑ. ΟΜΩΣ ΜΠΟΡΩ ΝΑ ΓΙΝΩ ΕΝΑΣ
ΔΙΑΣΗΜΟΣ YOUTUBE! ΦΤΑΝΕΙ ΕΝΑ
ΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΟ ΛΑΪΚ ΚΑΙ ΦΤΙΑΧΤΗΚΕΣ!
ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ ΝΑ ΣΠΟΥΔΑΣΕΙΣ
ΟΥΤΕ ΝΑ ΕΧΕΙΣ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟ ΤΑΛΕΝΤΟ.
ΕΥΚΟΛΟ, ΕΤΣΙ;

ΘΟΔΩΡΗ, ΑΥΤΗ ΔΕΝ
ΕΙΝΑΙ ΚΑΛΗ ΙΔΕΑ.

ΚΙ ΕΠΕΙΤΑ ΔΙΑΒΑΣΑ ΟΤΙ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΕΥΚΟΛΟ
ΝΑ ΒΓΑΛΕΙΣ ΛΕΦΤΑ ΜΕ ΤΑ ΛΑΪΚ...

ΟΤΑΝ ΚΑΤΙ ΦΑΙΝΕΤΑΙ
ΥΠΕΡΒΟΛΙΚΑ ΕΥΚΟΛΟ, ΚΑΤΙ
ΔΕΝ ΠΑΕΙ ΚΑΛΑ.

ΤΡΑΒΑ ΝΑ ΤΟ ΠΕΙΣ
ΣΤΟΥΣ ΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΟΥΧΟΥΣ
YOUTUBERS:

ΓΕΙΑ ΣΑΣ ΟΜΟΡΦΟΙ! ΠΩΣ ΠΑΕΙ ΣΗΜΕΡΑ;
ΚΑΘΟΜΑΙ ΕΔΩ ΚΑΙ ΚΑΝΩ ΠΡΟΒΕΣ
ΣΤΟ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟ ΜΟΥ ΤΡΑΓΟΥΔΙ...
ΘΕΛΕΤΕ ΤΟ ΑΚΟΥΣΤΕ;

ΑΝΤΕ, ΞΕΚΟΛΛΑ. ΠΑΜΕ ΝΑ
ΠΕΡΠΑΤΗΣΟΥΜΕ.

ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΤΣΕΚΑΡΩ
ΤΑ ΛΑΪΚ... ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ
ΤΣΕΚΑΡΩ ΤΑ ΛΑΪΚ...

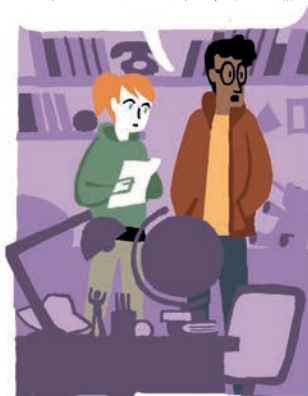
Να ζεις ευτυχισμένος και ενημερωμένος

Όπως θα έχετε καταλάβει, ο **οικονομικός αλφαριθμητισμός** είναι θεμελιώδους σημασίας για να μπορούμε να διαχειριζόμαστε τις αποταμιεύσεις μας και να επιλέγουμε πώς θα τις επενδύσουμε. Ακόμη και όταν χρησιμοποιούμε την υπηρεσία ενός συμβούλου, είναι σημαντικό να κατανοήσουμε τα χαρακτηριστικά των χρηματοπιστωτικών προϊόντων, τις δυνατότητες **απόδοσης** που προσφέρουν και τους **κινδύνους** στους οποίους υπόκεινται. Είναι **δικαίωμά** μας να είμαστε πλήρως ενημερωμένοι: Οι σύμβουλοι οφείλουν να παρέχουν απλές και σαφείς πληροφορίες για μια επένδυση, αλλά και να προτείνουν επενδύσεις που συνάδουν με τη χρηματοοικονομική κατάσταση των ανθρώπων που έχουν απέναντί τους. Για παράδειγμα, δεν επιτρέπεται να προτείνουν επενδύσεις υψηλού κινδύνου σε άτομα με χαμηλό εισόδημα. Όπως ανακαλύπτουν οι φίλοι μας, κανείς δεν δωρίζει τίποτα και

οι υποσχέσεις για εύκολο κέρδος θα πρέπει να μας κάνουν καχύποπτους. Αυτό δεν σημαίνει ότι οφείλουμε να αποφεύγουμε τον κίνδυνο πάση θυσία: αντίθετα, σημαίνει ότι είναι συνετό να δημιουργούμε ένα χαρτοφυλάκιο επενδύσεων όπου μέρος των χρημάτων μας – τα χρήματα που μπορούμε να δεσμεύσουμε σε μια επένδυση για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα – μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε πιο ριψοκίνδυνα μέσα για να επιτευχθεί υψηλότερη απόδοση. Υπάρχουν νόμοι που προστατεύουν τους αποταμιευτές, όπως το **σύστημα εγγύησης καταθέσεων** που καλύπτει τραπεζικές καταθέσεις μέχρι το ποσό των 100.000 ευρώ. Αν πάντως είμαστε υποψιασμένοι και έχουμε βασικές χρηματοοικονομικές γνώσεις, θα έχουμε τη δυνατότητα να αποταθούμε σε έναν σύμβουλο.

ΟΥΑΟΥ, ΣΤΗΝ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ,
ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΤΟΣΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ ΠΟΥ ΘΑ
ΜΠΟΡΟΥΣΑΜΕ ΝΑ ΞΕΦΟΡΤΩΘΟΥΜΕ...

ΤΕΛΕΙΑ, ΠΑΙΔΙΑ! ΣΑΣ
ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΠΟΛΥ!

ΚΑΙ ΓΙΑ ΝΑ ΚΛΕΙΣΟΥΜΕ ΟΜΟΡΦΑ,
ΤΟ ΑΠΟΦΑΣΙΣΑ. ΑΠΑΡΝΙΕΜΑΙ ΤΟ
ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟ ΚΙΝΗΤΟ ΜΟΥ. Η ΚΑΛΥΤΕΡΑ,
ΑΠΑΡΝΙΕΜΑΙ ΤΟ ΚΙΝΗΤΟ ΓΕΝΙΚΑ.

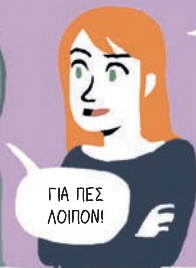
ΑΥΤΟ ΜΟΥ ΦΑΙΝΕΤΑΙ
ΛΙΓΟ ΑΚΡΑΙΟ.

ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΣΗΜΑΣΙΑ.
Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΜΟΥ ΑΞΙΖΕΙ
ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΑΠΟ ΕΝΑ
ΚΙΝΗΤΟ...

ΜΜΜ, ΙΣΩΣ ΜΟΥ ΗΡΘΕ
ΜΙΑ ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΙΔΕΑ.
Η ΜΑΛΛΟΝ, ΔΥΟ!

ΓΙΑ ΠΕΣ
ΛΟΙΠΟΝ!

ΜΠΟΡΕΙΣ ΝΑ ΣΥΝΕΧΙΣΕΙΣ ΝΑ
ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΕΙΣ ΤΟ ΠΑΛΙΟ ΣΟΥ ΚΙΝΗΤΟ
ΠΟΥ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΤΟΣΟ ΜΟΔΑΤΟ,
ΑΝΤΙ ΝΑ ΑΓΟΡΑΣΕΙΣ ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ
ΜΟΝΤΕΛΟ. ΚΑΙ ΝΑ ΠΑΣ ΝΑ ΜΙΑΝΣΕΙΣ ΜΕ
ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ ΣΟΥ ΓΙΑ ΤΑ ΕΠΟΜΕΝΑ
ΒΗΜΑΤΑ... ΠΡΙΝ ΜΕΙΝΕΙΣ ΜΕ ΤΟ ΒΡΑΚΙ!

Μικροί επενδυτές

Είναι πολύ σημαντικό να μάθουμε πώς να διαχειριζόμαστε τα περιουσιακά μας στοιχεία και να επενδύουμε και να διαφοροποιούμε τις αποταμιεύσεις μας: μας βοηθά να σκεφτόμαστε μακροπρόθεσμα, να θέτουμε στόχους και προτεραιότητες, προς τους οποίους μπορούμε να κατευθύνουμε όχι μόνο τα χρήματά μας, αλλά και τον χρόνο και την προσπάθειά μας. Και τότε, θα έχουμε χρόνο να αναρωτηθούμε πώς **επενδύουμε την ενέργειά μας**, πόσο καλλιεργούμε τα μεγάλα ή μικρά ταλέντα μας. Και πάλι, πώς αυτό που θέλουμε να επιτύχουμε αντικατοπτρίζεται στους άλλους: το ευκαίριο είναι να υπάρχει πάντα **ηθική** σε ό,τι κάνουμε. Πολλοί επιτυχημένοι επιχειρηματίες επενδύουν μέρος του κεφαλαίου τους σε φιλανθρωπικούς σκοπούς (ναι, και η βελτίωση της κοινωνίας στην οποία ζούμε συνιστά μορφή επένδυσης)· κι εμείς, στον δικό μας μικρόκοσμο, μπορούμε να βοηθήσουμε τους άλλους και να αποτελέσουμε πρότυπο.

Πόσο αξίζει ο κίνδυνος

Ο Θοδωρής δοκίμασε τα πάντα προκειμένου να συγκεντρώσει τα χρήματα που του χρειάζονται για το σχολείο. Τι θα έκανες εσύ, αν ήσουν στη θέση του; Ποιες επενδύσεις θα δοκίμαζες και ποιες θα απέφευγες; Γράψ' τις εδώ και για καθεμιά ανάφερε την αναμενόμενη «απόδοση», δηλαδή πόσο τόκο θα περίμενες να προκύψει, και τον «κίνδυνο», δηλαδή τα γεγονότα που θα μπορούσαν να σε εμποδίσουν να εισπράξεις τους τόκους ή ακόμα και το κεφάλαιό σου. Δοκίμασε να εκφράσεις τον κίνδυνο ως ποσοστό: το 0% σημαίνει απόλυτη σιγουριά ότι θα πάρεις τα χρήματά σου πίσω, το 100% εκφράζει τη βεβαιότητα ότι δεν θα σου επιστραφούν.

[illegible]

Ο σύνθετος τόκος

Όπως είδαμε, οι τόκοι ονομάζονται σύνθετοι όταν, με την πάροδο του χρόνου, προστίθενται στο αρχικό κεφάλαιο που τους δημιούργησε και, με τη σειρά τους, παράγουν νέους τόκους. Στον μαθηματικό τύπο, η «τελική αξία», δηλαδή το συνολικό ποσό που θα έχουμε στη διάθεσή μας μετά από t έτη, θα είναι ίσο με το γινόμενο του αρχικού κεφαλαίου και ενός παράγοντα που προκύπτει από το άθροισμα του 1 και του επιτοκίου υψωμένου στη δύναμη t , όπου t είναι ο χρόνος.

$$M = C \cdot (1 + i)^t$$

Ας το δοκιμάσουμε: Αν επενδύσω 2.000 ευρώ σε ένα επενδυτικό κεφάλαιο με επιτόκιο 5%, ποια τελική αξία θα λάβω μετά από 1 έτος; Μετά από 5; Μετά από 15;

Ακόμα πιο δύσκολο: Σε πόσο χρόνο θα διπλασιάσω ή θα τριπλασιάσω το κεφάλαιό μου;

ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΗ ΠΙΣΤΗ

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΗ ΣΥΜΦΟΡΑ

Ο Homo Sapiens πηγαίνει για ψώνια

Οι άνθρωποι ανέκαθεν όριζαν τη ζωή τους με βάση τις κύριες δραστηριότητες που τους επέτρεπαν να επιβιώσουν ή να αναπτυχθούν οικονομικά και κοινωνικά: από τους συλλέκτες μέχρι τους αγρότες, από τους πολεμιστές μέχρι τους εμπόρους, κάθε ιστορική περίοδος είχε μια κυρίαρχη ομάδα που συχνά καθόριζε τη μοίρα του πολιτισμού της. Για μακρό χρονικό διάστημα, μεγάλο μέρος του πληθυσμού δεν ήταν σε θέση να ανεβάσει την ύπαρξή του πάνω από το **επίπεδο της απλής διαβίωσης**, έχοντας στη διάθεσή του λίγα παραπάνω από τα αγαθά και τις υπηρεσίες που ήταν απαραίτητα για να επιβιώσει. Σήμερα, η οικονομική ευχέρεια μεγάλου μέρους των ανδρών και των γυναικών στις οικονομικά πιο σταθερές χώρες είναι γεγονός. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι μπορεί κάποιος να αγοράσει όλα όσα μοιάζει να προσφέρει η παγκόσμια βιτρίνα (ή η βιτρίνα του διαδικτύου).

Συχνά τυχαίνει να μην μπορούμε να αγοράσουμε αυτό που θέλουμε, ούτε όταν σπάμε τον γνωστό σε όλους μας κουμπαρά: είναι η περίπτωση της Νίνας που χρειάζεται καινούργιο υπολογιστή. Τι να κάνουμε λοιπόν; Πρέπει να απαρνηθούμε αυτό που χρειαζόμαστε; Η απάντηση είναι: εξαρτάται. Το να βάζουμε στην άκρη χρήματα πράγματι δεν είναι ο μόνος τρόπος. Υπάρχει και η δυνατότητα **χρηματοδότησης**. Η πίστωση για την αγορά ενός αγαθού είναι μια πολύ σημαντική ευκαιρία που μπορεί να μας δοθεί. Είναι και ευρέως διαδεδομένη, ιδίως για αγαθά μεγάλης αξίας, όπως ένα αυτοκίνητο ή ένα σπίτι. Όμως, όπως θα μάθουμε σε αυτό το κεφάλαιο, είναι και μια **επιλογή που πρέπει να εξετάσουμε** πολύ προσεκτικά, επειδή δεν επηρεάζει μόνο το παρόν μας, αλλά και το μέλλον μας.

Μια ευκαιρία που πρέπει να σκεφτούμε

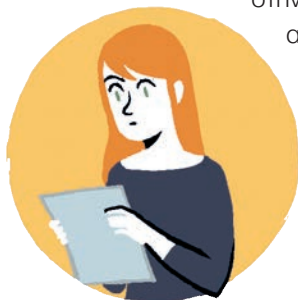
Το 1824, ο πατέρας του συγγραφέα Κάρολου Ντίκενς συνελήφθη, επειδή δεν κατέβαλε τις δόσεις ενός δανείου που είχε πάρει.

Ο δωδεκάχρονος Κάρολος αναγκάστηκε να εγκαταλείψει την οικογένειά του για να πάει να εργαστεί: αυτή η φριχτή εμπειρία τον σημάδεψε σε τέτοιο βαθμό που σε όλα τα έργα του υπάρχουν ίχνη του μεγάλου φόβου του για για τα χρέη. Στη Βαρκελώνη του 16ου αιώνα μάλιστα, αποκεφάλιζαν τους αφερέγγυους οφειλότες!

Σήμερα, οι συνέπειες για τους αφερέγγυους οφειλότες δεν είναι τόσο δραματικές και η πρόσβαση σε δανεισμό για σημαντικά έξοδα, όπως η κατοικία, ή πιο μικρά, όπως ένας υπολογιστής για τις σπουδές ή τη δουλειά, είναι μια λύση που όλοι μπορούμε να σκεφτούμε. Η πίστωση είναι ένας τρόπος **ανακατανομής των πόρων** μεταξύ των διαφόρων φάσεων της ζωής μας. Στην περίπτωση της κατοικίας, για παράδειγμα, θα ήταν αδιανόητο για τους περισσότερους από εμάς να περιμένουμε μέχρι να αποταμιεύσουμε το αναγκαίο συνολικό ποσό: θα χρειάζονταν δεκαετίες ολόκληρες, όταν αντιθέτως μια νέα οικογένεια έχει άμεση ανάγκη μιας καινούργιας στέγης! Αυτό ισχύει και για τη Νίνα, που χρειάζεται άμεσα τον υπολογιστή: γι' αυτό, επειδή είναι ανήλικη, πιστεύει ότι πρέπει να στραφεί στον θείο Σκρουτζ, ο οποίος, ως έμπιστος συγγενής, μπορεί να διαδραματίσει τον ίδιο ρόλο με μια τράπεζα ή μια χρηματοπιστωτική εταιρία.

Αν χορηγηθεί το δάνειο (η πίστωση), θα μας επιτρέψει να έχουμε τα χρήματα που χρειαζόμαστε για την αγορά μας άμεσα και να τα επιστρέψουμε κάνοντας τακτικές πληρωμές, δηλ. με **δόσεις**. Άρα η χρηματοδότηση σημαίνει ότι **αγοράζουμε σήμερα, χρησιμοποιώντας τα χρήματα που θα κερδίσουμε στο μέλλον**. Αν το σκεφτείτε καλά, είναι το αντίθετο από την αποταμίευση, όπου τα σημερινά χρήματα μπαίνουν

στην άκρη ως αποθεματικό για να μπορέσουμε να αγοράσουμε κάτι στο μέλλον. Ο δανεισμός χρημάτων, όπως μπορούμε να φανταστούμε, θα επηρεάσει το μέλλον μας. Καταρχάς, χρειάζεται να έχουμε στη διάθεσή μας ένα εισόδημα που θα μας επιτρέψει να αντιμετωπίσουμε τη **δέσμευσή μας ότι θα καταβάλουμε δόσεις** οι οποίες, ανάλογα με το

ποσό που μας έχει χορηγηθεί, μπορεί να διαρκέσουν μήνες, έτη ή ακόμη και δεκαετίες. Επίσης, πρέπει να γνωρίζουμε ότι όλες οι μελλοντικές δαπάνες μας θα επηρεαστούν από αυτή τη δέσμευση. Συνεπώς, η πίστωση είναι μια πολύτιμη δυνατότητα, αλλά και μια μεγάλη ευθύνη που αναλαμβάνουμε, η οποία συνεπάγεται κόστος (όπως θα δούμε, το ποσό που θα καταβληθεί θα είναι υψηλότερο από το ποσό που θα εισπραχθεί εξαιτίας των τόκων) και υποχρεώσεις, και απαιτεί μεγάλη ικανότητα οργάνωσης των ιδίων εσόδων και εξόδων για μεγάλο χρονικό διάστημα. Για τους λόγους αυτούς, η επιλογή της αίτησης ενός δανείου πρέπει να βασίζεται στην πραγματική ικανότητά μας να εξοφλούμε τις δόσεις τακτικά και εγκαίρως: στην πράξη, πρέπει να είμαστε βέβαιοι ότι το εισόδημά μας θα είναι συνεχές και επαρκές για την κάλυψη των αναγκών της καθημερινότητας, όπως το φαγητό, οι λογαριασμοί ή οι δόσεις που έχουμε ήδη δεσμευτεί να πληρώνουμε, αφήνοντας ένα περιθώριο για την κάλυψη τυχόν απρόβλεπτων αναγκών.

ΝΙΝΑ, Η ΕΠΙΛΟΓΗ
ΕΙΝΑΙ ΔΙΚΗ ΣΟΥ.
ΕΓΩ ΛΕΩ 300 ΕΥΡΩ,
Ο ΟΜΑΡ ΛΕΕΙ ΤΑ
ΔΙΠΛΑΣΙΑ.

ΝΑΙ, ΑΛΛΑ ΑΥΤΟ ΕΧΕΙ
ΚΑΙ ΕΝΣΩΜΑΤΩΜΕΝΟ
ΑΝΕΜΙΣΤΗΡΑ. ΞΕΡΕΙΣ,
ΓΙΑ ΟΤΑΝ ΚΑΝΕΙ ΖΕΣΤΗ...

ΛΟΙΠΟΝ ΛΕΜΕ
600 ΕΥΡΩ;

ΟΧΙ

ΝΑΙ

ΕΝΤΑΞΕΙ. 600 ΕΥΡΩ, ΟΙ ΤΟΚΟΙ,
ΣΥΝ ΤΑ ΕΞΟΔΑ, ΠΡΟΚΥΠΤΕΙ ΕΜΑΣ
ΣΕΠΤΕ ΤΗΣ ΤΑΞΗΣ ΤΟΥ 15%... ΑΡΑ
ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΜΟΥ ΕΠΙΣΤΡΕΦΕΙΣ...
690 ΕΥΡΩ. ΚΙ ΑΥΤΟ ΕΙΔΙΚΗ ΤΙΜΗ ΓΙΑ
ΣΕΝΑ, ΕΠΕΙΔΗ ΕΙΣΑΙ ΑΝΙΨΙΑ ΜΟΥ...

ΟΚ, ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ
ΚΑΙ ΤΟΣΟ ΠΟΛΛΑ,
ΤΕΛΙΚΑ...

ΝΑΙ, ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΠΟΛΛΑ.
ΕΣΥ ΟΜΩΣ ΜΠΟΡΕΙΣ ΝΑ
ΔΟΥΛΕΥΕΙΣ ΜΟΝΟ,
ΑΣ ΠΟΥΜΕ, 3 ΩΡΕΣ ΜΕΤΑ
ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ...

ΚΑΙ ΛΟΙΠΟΝ;

ΛΟΙΠΟΝ, ΜΕ 6 ΕΥΡΩ ΤΗΝ ΩΡΑ,
ΜΑΣ ΚΑΝΕΙ 690 ΔΙΑ 18, ΔΗΛ. 38 ΜΕΡΕΣ
ΔΟΥΛΕΙΑΣ, ΑΝ ΔΕΝ ΑΡΡΩΣΤΗΣΕΙΣ...
ΠΟΥ ΟΜΩΣ ΜΠΟΡΟΥΝ
ΝΑ ΜΕΙΩΘΟΥΝ ΑΝ ΤΟ
ΣΑΒΒΑΤΟΥΡΙΑΚΟ
ΚΑΝΕΙΣ ΔΙΠΛΟΒΑΔΙΣ...

ΔΕΝ ΜΠΩΡΩ, ΕΧΩ
ΤΟ ΠΡΩΤΑΘΛΗΜΑ
ΒΟΛΕΪ...

ΟΚ, ΑΡΑ
ΕΚΛΕΙΣΕ.
38 ΔΟΣΕΙΣ,
ΑΡΑ 38
ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΑ
3ΩΡΗΣ ΔΟΥΛΕΙΑΣ.
ΜΙΑ ΥΠΟΓΡΑΦΗ
ΕΔΩ,
ΠΑΡΑΚΑΛΩ.

ΜΗΝ
ΥΠΟ-
ΓΡΑΦΕΙΣ!

ΑΛΛΑ ΧΡΕΙΑΖΟΜΑΙ
ΤΟΝ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΗ.
ΤΙ ΑΛΛΗ
ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΧΩ;

ΚΙ ΟΜΩΣ,
ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ
ΥΠΑΡΧΕΙ ΚΙ
ΑΛΛΗ ΛΥΣΗ.

Τα φιλά γράμματα

Η πρόσβαση σε ένα δάνειο μάς δίνει τη δυνατότητα να αποκτήσουμε άμεσα το αγαθό που επιθυμούμε αλλά ταυτόχρονα, όπως είδαμε, να **δεσμεύσουμε το ίδιο το μέλλον μας**. Το ερώτημα που πρέπει να θέσουμε, επομένως, δεν πρέπει να είναι μόνο «το χρειάζομαι πραγματικά;», όπως έκανε η Νίνα, αλλά και «θα είμαι σε θέση να ανταποκριθώ σε αυτή τη δέσμευση;». Τι θα πρέπει να απαρνηθώ αύριο, για να μπορέσω να αποπληρώσω το δανείό μου;

Όσοι χορηγούν δάνειο θέλουν και **να πληρωθούν**. Το είδαμε στο κεφάλαιο για την αποταμίευση: όταν αγοράζουμε π.χ. ένα ομόλογο, στην πραγματικότητα χορηγούμε δάνειο σε όποιον εξέδωσε το ομόλογο, σε μια επιχείρηση ή το κράτος, με αντάλλαγμα μια αμοιβή. Άρα, παίρνω δάνειο σημαίνει επωμίζομαι το κόστος με άλλα λόγια, μας δίνουν λεφτά αλλά το ποσό των δόσεων που θα πρέπει να πληρώσουμε συνολικά θα είναι μεγαλύτερο από το ποσό που θα πάρουμε. Πόσο μεγαλύτερο; Ένα πρώτο στοιχείο είναι η **διάρκεια του δανείου**: όσο πιο μεγάλη είναι η διάρκεια μέχρι την αποπληρωμή του δανείου με τις δόσεις, τόσο μεγαλύτερος θα είναι ο τόκος που πρέπει να πληρώσουμε. Ένα δεύτερο στοιχείο είναι το **ισχύον επιτόκιο**: όπως είδαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο, το επιτόκιο είναι το ποσοστό που αντιστοιχεί σε ένα ποσό ύψους 1 ευρώ που κάποιος δανείζεται για ένα έτος. Τέλος, τα δάνεια επιβαρύνονται συχνά με **παρεπόμενα έξοδα** διαφόρων ειδών.

Υπάρχει μια παράμετρος που μας βοηθά: είναι το **ΣΕΠΠΕ** (Συνολικό Ετήσιο Πραγματικό Ποσοστό Επιβάρυνσης), για το οποίο μάθαμε στο κόμικ όταν η Νίνα ζήτησε δάνειο από τον θείο Σκρουτζ. Το ΣΕΠΠΕ αντιπροσωπεύει το συνολικό κόστος του δανείου εκφρασμένο ως ποσοστό περιλαμβάνει τους τόκους και τυχόν δαπάνες που σχετίζονται με τη χρηματοδότηση. Δεν πρέπει να το συγχέουμε με το Ετήσιο Ονομαστικό Επιτόκιο (**ΕΟΕ**), το οποίο περιλαμβάνει μόνο τους τόκους και όχι τα έξοδα. Αν για παράδειγμα το ΕΟΕ είναι μηδενικό, όπως ενίοτε αναφέρεται στη διαφήμιση, ενδέχεται παρ' όλα αυτά να υπάρχουν άλλα έξοδα που βαρύνουν τον δανειολήπτη. Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο, πρέπει πάντα για την αξιολόγηση μιας χρηματοδότησης να λαμβάνουμε ως σημείο αναφοράς το ΣΕΠΠΕ. Και όχι μόνο! Μια έρευνα έφερε στο φως ότι μόνο το 7% των ατόμων διαβάζει τα «φιλά» γράμματα,

όταν υπογράφει μια σύμβαση ή κάνει κλικ στην επιλογή «Αποδοχή» στους όρους που παρατίθενται στους ιστότοπους. Όμως το 20% δηλώνει ότι έχει πληρώσει τις συνέπειες αυτής της απερισκεψίας: τα έξοδα είναι υψηλότερα από τα προβλεπόμενα, οι προθεσμίες μεγαλύτερες και είναι αδύνατο να υπαναχωρήσει κάποιος από τη σύμβαση. Στο *Cambridge Dictionary*, το λήμμα **fine print** (δηλ. «φιλά γράμματα») ορίζεται ως «μέρος μιας επίσημης σύμβασης που εκτυπώνεται σε μικρότερη γραμματοσειρά σε σχέση με το υπόλοιπο κείμενο, μερικές φορές με την ελπίδα να μη γίνει αντιληπτό». Για να αποφύγετε δυσάρεστες εκπλήξεις, σας συμβουλεύουμε να **διαβάσετε τα πάντα** προσεκτικά πριν υπογράψετε – ή προτού κλικάρετε «αποδοχή». Πρέπει να έχουμε κατά νου ότι ο νόμος προβλέπει υποχρεώσεις ορθής συμπεριφοράς και διαφάνειας για τους δανειστές, ακόμη και πριν από την αρχική προετοιμασία της σύμβασης. Ελέγχουμε πάντα αν καταλαβαίνουμε ακριβώς τα χαρακτηριστικά της χρηματοδότησης και τις συνέπειες της χορήγησής της, χωρίς να διστάζουμε να ζητήσουμε εξηγήσεις. Για παράδειγμα, πριν από τη σύναψη ενός δανείου, παρέχεται ένα έντυπο με τις «τυποποιημένες ευρωπαϊκές πληροφορίες καταναλωτικής πίστης», το οποίο περιέχει όλες τις απαραίτητες πληροφορίες για να κάνετε σωστά τους υπολογισμούς σας.

Είδη πίστωσης

Δάνεια μπορεί να ζητηθούν είτε από επιχειρηματίες ή επαγγελματίες για την αγορά αγαθών που πρόκειται να χρησιμοποιηθούν στις παραγωγικές τους δραστηριότητες, όπως π.χ. ένας φούρνος για το ψήσιμο ψωμιού ή μια παρτίδα ξύλου για την κατασκευή μιας βιβλιοθήκης, είτε από καταναλωτές, δηλαδή ιδιώτες που θα χρησιμοποιήσουν την πίστωση για την κάλυψη οικογενειακών εξόδων. Σε αυτή την περίπτωση, η πίστωση μπορεί να προορίζεται για την αγορά ενός σπιτιού (γνωστή ως στεγαστικό δάνειο) ή για αγαθά όπως ένα μηχανάκι, ένα ταξίδι ή μια τηλεόραση. Κατά κανόνα, η εξόφληση πραγματοποιείται μέσω περιοδικών πληρωμών (συνήθως μηνιαίων ή εξαμηνιαίων), δηλ. δόσεων που περιλαμβάνουν ένα ποσοστό δεδουλευμένων τόκων και ένα ποσοστό εξοφλημένου κεφαλαίου. Μια συγκεκριμένη μορφή χρηματοδότησης είναι η ανοιχτή γραμμή πίστωσης, η οποία προβλέπει την εξόφληση σε δόσεις και ένα ανώτατο όριο δαπάνης, το οποίο αναπληρώνεται κάθε φορά που αποπληρώνουμε μέρος του δανείου.

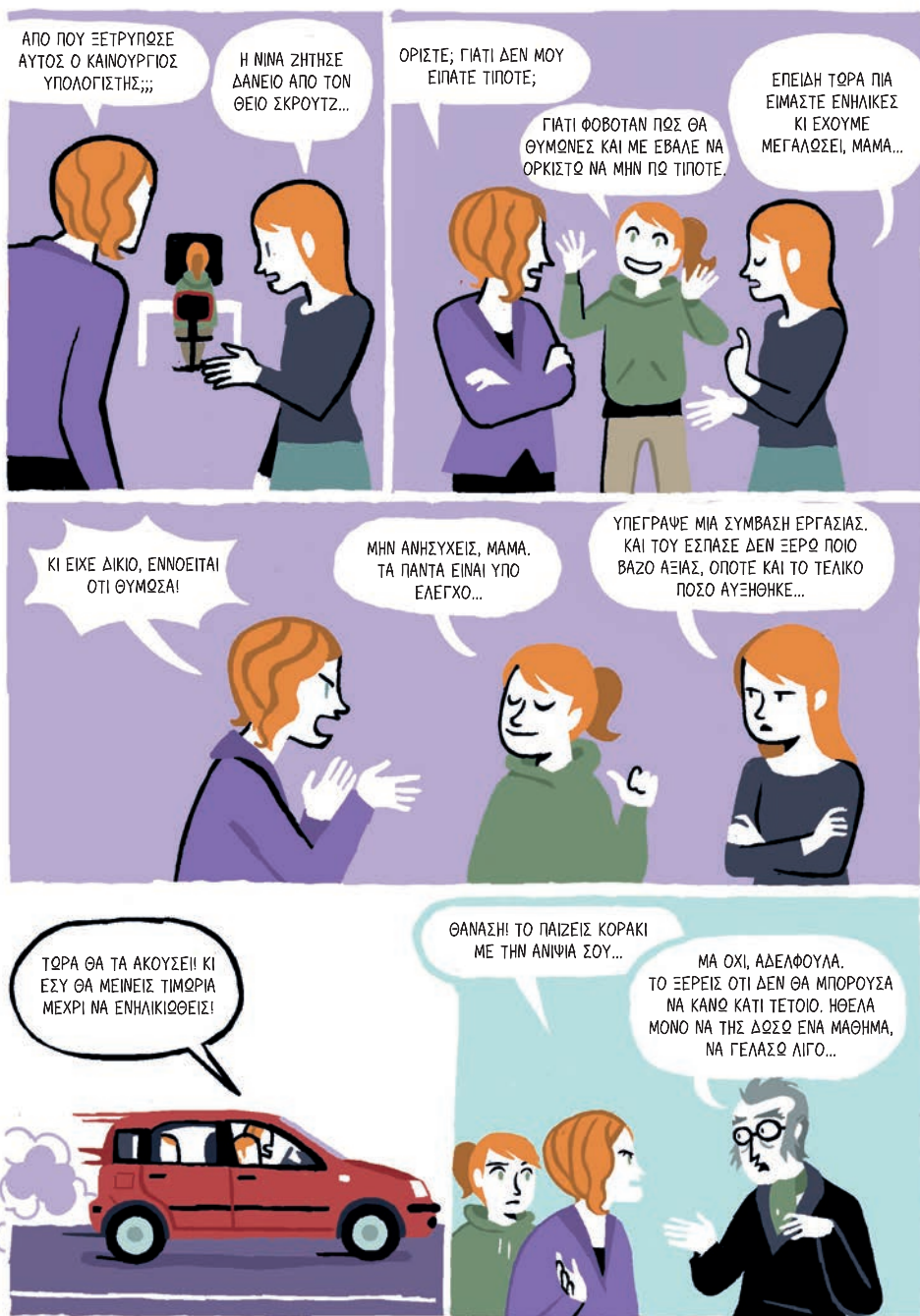

Έσοδα και έξοδα

Από ποιον μπορείς να ζητήσεις δάνειο; Από έναν φίλο ή συγγενή, όπως έκανε η Νίνα, ή από μια **τράπεζα** ή έναν **χρηματοπιστωτικό μεσάζοντα**. Όμως δεν παρέχεται σε όλους πρόσβαση σε πίστωση. Πρέπει να περάσεις ένα είδος τεστ. Εκτός από το να είναι ενήλικας, όποιος ζητά δάνειο πρέπει να διαθέτει κατάλληλη **πιστοληπτική ικανότητα**. Τι σημαίνει αυτό; Όσοι δανείζουν τα χρήματά τους θέλουν να είναι βέβαιοι ότι θα τους επιστραφούν, έτσι επαληθεύουν τα χαρακτηριστικά όσων δανείζονται: αν έχουν επαρκές εισόδημα για να πληρώσουν τις δόσεις και αν έχουν καλό **πιστωτικό ιστορικό**, δηλαδή έχουν εξοφλήσει δάνεια που τυχόν έλαβαν στο παρελθόν. Επίσης, μερικές φορές ο δανειστής ζητά **εγγύηση**. Σε περίπτωση μη καταβολής των δόσεων, μπορεί να προβλεφθεί να υπεισέλθει στις πληρωμές και άλλο πρόσωπο, όπως ένας συγγενής (αυτό μπορεί να συμβεί σε έναν νεαρό εργαζόμενο με επισφαλή σύμβαση, από τον οποίο ζητείται η εγγύηση του γονέα) ή ένα συγκεκριμένο περιουσιακό στοιχείο (να **υποθηκευτεί**, όπως λέγεται) να πωληθεί βίαια για να επιτρέψει στον δανειστή να ανακτήσει τα χρήματά του.

Για παράδειγμα, όταν ζητάμε στεγαστικό δάνειο για να αγοράσουμε ένα σπίτι, συνήθως το ίδιο αυτό σπίτι προσφέρεται ως εγγύηση στην τράπεζα. Συχνά συμβαίνει να μη χρειάζεται καν να πάτε σε τράπεζα για να πάρετε χρηματοδότηση. Πράγματι, συχνά οι ίδιοι οι πωλητές (αυτοκινήτων, υπολογιστών...), μέσω σύμβασης με έναν ειδικό φορέα προσφέρουν τα προϊόντα τους απευθείας **με δόσεις**. Ακόμη κι αν αφορά ηλεκτρονικό κατάστημα, πρόκειται για πραγματικό δάνειο, που χορηγείται από μια χρηματοπιστωτική εταιρία ή μια τράπεζα και για το οποίο ισχύουν όλες οι υποχρεώσεις διαφάνειας που αναφέραμε. Γι' αυτό, στα εμπορικά κέντρα, στα καρτελάκια π.χ. που φέρουν τα χαρακτηριστικά μιας τηλεόρασης, μπορείς να βρεις το ΕΟΕ και το ΣΕΠΠΕ που αντιστοιχούν στην πληρωμή με δόσεις.

Η αγορά με δόσεις στο σημείο πώλησης είναι πολύ βολική· όμως πρέπει να είμαστε προσεκτικοί, διότι δεν είναι πάντα εύκολο να καταλάβουμε ότι πρόκειται για δάνειο και, ως εκ τούτου, ότι θα δεσμευτεί το μελλοντικό μας εισόδημα. Είναι σημαντικό να **συγκρίνεις τις προσφορές** και να επιλέγεις τις πιο βολικές· όπως είδαμε, μπορείς να λάβεις λεπτομερείς πληροφορίες από κάθε τράπεζα σχετικά με τα χαρακτηριστικά του δανείου. Η Νίνα, για παράδειγμα, θα μπορούσε να είχε ζητήσει δάνειο και από άλλους συγγενείς πριν αποδεχθεί τους όρους του θείου Σκρουτζ. Αποφεύγουμε σε κάθε περίπτωση να **απευθυνθούμε σε δανειστή παράνομο**, γιατί μπορεί μια τράπεζα να αρνήθηκε να μας χορηγήσει δάνειο (γιατί άραγε το έκανε; Εκτίμησε ότι δεν είμαστε σε θέση να το αποπληρώσουμε; Κι αν είχε δίκιο;). Υπάρχουν άνθρωποι, που ονομάζονται **τοκογλύφοι** (ή «κοράκια») και προσφέρουν χρήματα σε όσους έχουν ανάγκη αλλά με επιτόκια τόσο υψηλά που είναι αδύνατο να τα εξοφλήσει κανείς. Έτσι, αυτό που μοιάζει με ένα αθώο δάνειο (ακόμα και μερικών εκατοντάδων ευρώ) μπορεί να μετατραπεί στον χειρότερο εφιάλητη, με το ποσό που πρέπει να επιστραφεί ολοένα να αυξάνεται... Πρέπει να γνωρίζουμε ότι μόνο εξουσιοδοτημένα άτομα μπορούν να χορηγούν δάνεια κατ' επάγγελμα και ότι το εφαρμοζόμενο ποσοστό δεν μπορεί να υπερβαίνει συγκεκριμένα **νόμιμα όρια**, γιατί διαφορετικά το δάνειο συνιστά αδίκημα. Προσοχή στους διαφόρους θείους Σκρουτζ...

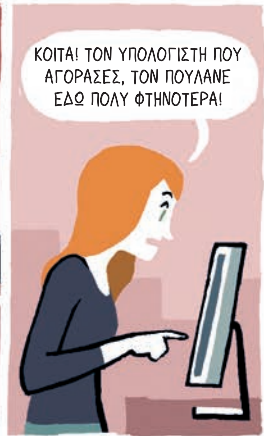
Από την πίστωση στο χρέος

Γιατί επινοήθηκε η πίστωση; Γιατί οι άνθρωποι αποφασίζουν να δεσμεύσουν τα μελλοντικά τους έσοδα; Η πίστωση μπορεί να είναι ένα πολύτιμο εργαλείο για την **αντιμετώπιση απρόβλεπτων καταστάσεων**, όπως η επισκευή της στέγης του σπιτιού μας (είδαμε ωστόσο στο προηγούμενο κεφάλαιο ότι είναι πάντα καλό να έχουμε στην άκρη αποταμιεύσεις για τυχόν ξαφνικές και απρόβλεπτες ανάγκες που μπορεί να προκύψουν)· ή για να αγοράσουμε ένα **αναγκαίο αγαθό**, όπως πλυντήριο ή αυτοκίνητο, ή για να πληρώσουμε τα πανεπιστημιακά έξοδα, ή ακόμα και για να αγοράσουμε ένα σπίτι όπου θα κατοικήσουμε με την οικογένειά μας. Όμως ορισμένοι άνθρωποι, όπως συνέβη στη Νίνα, δεν καταλαβαίνουν πλήρως τις συνέπειες ενός αιτήματος

χρηματοδότησης: κάθε φορά που ζητάμε ένα δάνειο **επιβαρυνόμαστε με ένα χρέος**, το οποίο θα πρέπει να αποπληρώσουμε στο μέλλον και μάλιστα με τόκους, αφαιρώντας χρήματα από το εισόδημά μας. Δυστυχώς, ορισμένες φορές, η κατάσταση μπορεί να ξεφύγει. Αν δεν έχουμε κάνει σωστούς υπολογισμούς, αφού πληρώσουμε τη δόση δεν θα μπορούμε να ανταποκριθούμε στα καθημερινά μας έξοδα, που είναι εξίσου σημαντικά για να ζήσουμε. Η Νίνα θα μπορούσε να είχε επιλέξει να αγοράσει τον λιγότερο ακριβό υπολογιστή: σε αυτή την περίπτωση το δάνειο θα ήταν μικρότερο και η δόση – εν προκειμένω, οι ώρες εργασίας - χαμηλότερη.

Όπως είδαμε, πρέπει να υιοθετήσουμε **υπεύθυνη στάση** απέναντι στην κατανάλωση: πρέπει να κάνουμε **διάκριση μεταξύ αναγκών και επιθυμιών**. Η επίγνωση των κινδύνων που διατρέχουμε όταν αναλαμβάνουμε ένα χρέος και της θεμελιώδους ισορροπίας μεταξύ εσόδων και εξόδων μάς βοηθά να εντάξουμε τα έξοδα σε μια ευρύτερη οπτική και να καθορίσουμε μια **σειρά προτεραιοτήτων**. Οι ατομικές μας επιλογές έχουν συνέπειες και σε συλλογικό επίπεδο. Όλοι μας είμαστε βυθισμένοι στην κουλτούρα του **καταναλωτισμού**, που από πολλές απόψεις είναι συναρπαστική και πλούσια σε διασκεδαστικές καινοτομίες οι οποίες προκαλούν ερεθίσματα σε καθημερινή βάση. Το πρώτο βήμα είναι η **επίγνωση**. Πριν κάνεις μια αγορά, ζητήσεις ένα καινούργιο έξυπνο τηλέφωνο, δαπανώντας τα χρήματά σου, σταμάτα μια στιγμή και αναρωτήσου: το χρειάζομαι πραγματικά; Αυτό θα σου επιτρέψει να συμπεριφερθείς υπεύθυνα, αλλάζοντας θετικά τη σχέση σου με το χρήμα.

ΧΜΜΜ, ΜΟΝΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΑ...
ΚΑΙ ΣΕ ΚΑΘΕ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΝΑ ΘΥΜΑΣΤΕ
ΟΤΙ ΚΑΘΕ ΔΑΝΕΙΟ ΕΙΝΑΙ ΕΝΑ ΧΡΕΟΣ ΠΟΥ
ΘΑ ΕΞΟΦΛΗΘΕΙ ΜΕ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΑ ΕΣΟΔΑ.

ΝΑΙ, ΜΑΜΑΚΑ! ΚΑΙ ΣΕ ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΠΟΛΥ,
ΠΟΛΥ, ΠΟΛΥ ΠΟΥ ΜΕ ΕΣΩΣΕΣ ΑΠΟ ΤΗ
ΔΟΥΛΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΟΥ ΘΕΙΟΥ...

ΠΕΡΙΜΕΝΕ! ΠΡΟΤΟΥ ΜΕ
ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΣΕΙΣ. ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ
ΝΑ ΕΞΟΦΛΗΣΕΙΣ ΤΟ ΔΑΝΕΙΟ
ΣΟΥ ΠΡΟΣ ΕΜΕΝΑ.

ΔΗΛΑΔΗ;

ΘΑ ΚΑΤΕΒΑΖΕΙΣ ΤΑ ΣΚΟΥΠΙΔΙΑ, ΘΑ
ΠΛΕΝΕΙΣ ΤΑ ΠΙΑΤΑ, ΘΑ ΤΑΚΤΟΠΟΙΕΙΣ
ΤΟ ΔΩΜΑΤΙΟ ΣΟΥ, ΘΑ ΒΑΖΕΙΣ
ΠΛΥΝΤΗΡΙΟ, ΘΑ ΞΕΣΚΟΝΙΖΕΙΣ ΤΟ
ΣΑΛΟΝΙ, ΘΑ ΒΑΖΕΙΣ ΣΚΟΥΠΑ...

ΝΟΜΙΖΩ ΟΤΙ ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΖΗΤΗΣΕΙΣ
ΤΗΝ ΠΟΔΙΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΘΕΙΟ ΣΚΡΟΥΤΖ!

Ένας καινούργιος υπολογιστής

Και τι θα γινόταν αν η Νίνα ζητούσε βοήθεια από σένα; Ας υποθέσουμε ότι πρέπει να αγοράσεις έναν καινούργιο υπολογιστή με δόσεις: μπορείς να κάνεις αναζήτηση στο internet και στα εξειδικευμένα καταστήματα για να βρεις τις καλύτερες προσφορές, σημειώνοντας το συνολικό κόστος, τον αριθμό των δόσεων και το ποσό της δόσης, το ΕΟΕ και το ΣΕΓΠΠΕ.

Εργασία με πίστωση

Η Νίνα ζήτησε ένα δάνειο που έπρεπε να αποπληρώσει δουλεύοντας: μπορείς να σκεφτείς βιβλία ή ταινίες όπου συμβαίνει κάτι παρόμοιο; Τι τέλος είχε η ταινία ή το βιβλίο σε αυτή την περίπτωση; Τι τέλος θα μπορούσε να έχει; Κι εσύ; Σου έχει συμβεί να πρέπει να κάνεις κάτι για να ξεχρεώσεις; Είχες ποτέ χρέη που δεν ήταν χρηματικά; Δοκίμασε να γράψεις μια σύντομη ιστορία για μια εμπειρία χρέους και εξόφλησής του.

[illegible]

Οι χαρακτήρες της ιστορίας

Ο **Ομάρ** είναι χαρακτήρας που σκέφτεται πολύ πριν κάνει κάτι, του αρέσει το ποδόσφαιρο και τα βιβλία. Βρίσκεται σε αέναη αναζήτηση μιας ιδέας για το τι θα κάνει όταν μεγαλώσει.

Η **Νίνα** και η **Στέλλα** είναι δίδυμες, αλλά έχουν πολύ διαφορετικό χαρακτήρα. Στη Στέλλα αρέσει η μόδα και είναι πιο παρορμητική, ενώ η Νίνα είναι casual και πιο προσεκτική.

Ο **Θοδωής** είναι ο μικρότερος της ομάδας και φορά πάντα το φούτερ με την κουκούλα που δεν μπορεί να αποχωριστεί. Ονειρεύεται να γίνει μουσικός και πάει πάντα βόλτα τον σκύλο του, τον **Αττίλα**.

Οι σημειώσεις μου

Οι σημειώσεις μου